ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ (ՀԱՆ) ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՊԱՄՈՆՏԱԺՄԱՆ ՈՒՂԵԿՑՈՐԴԸ. ԱՐԱՅԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ՝ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐԾԱՆՈՂՆ ՈՒ EVENT-ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՆԵՋԵՐԸ

Գործող անձ՝ Արայիկ Հարությունյան

Կրթության նախարարի պաշտոնում աշխատելու ընթացքում Արայիկ Հարությունյանը դարձավ նոր իշխանության ամենաքննադատված դեմքերից մեկը: Նրա նախաձեռնությունները բողոքի ալիք բարձրացրին դասախոսների, հայ առաքելական եկեղեցու ներկայացուցիչների, գիտական հանրության և հասարակական կազմակերպությունների շրջանում: Քաղաքական ֆոլկլորում նրան կնքեցին «Դդում» մականվամբ, որով ընդդիմախոսներն ընդգծում էին իրականացվող բարեփոխումների (ինչպես իրենց էր թվում) ոչ պրոֆեսիոնալիզմն ու մակերեսայնությունը:

Առաջին հայացքից նման գնահատականը լիովին հասկանալի էր թվում: Նախարարության բազմաթիվ որոշումներ ուղեկցվում էին աղմկահարույց սկանդալներով, իսկ ինքը՝ Արայիկ Հարությունյանը, հաճախ հայտնվում էր հանրային բախումների կենտրոնում:

Այնուամենայնիվ, հետագա իրադարձությունները ստիպում են նորովի նայել այս պատմությանը:

Կրթության նախարարությունից հեռանալուց հետո Հարությունյանը չանհետացավ քաղաքական կյանքից և չհայտնվեց իշխանության լուսանցքում: Ընդհակառակը, ընդամենը մի քանի ամիս անց նա դարձավ վարչապետի խորհրդական, իսկ հետո գլխավորեց կառավարության աշխատակազմը՝ վերածվելով երկրի ամենաազդեցիկ պաշտոնյաներից մեկի:

Կատարված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ սկանդալային նախարարի հանրային կերպարի հետևում թաքնված է շատ ավելի ազդեցիկ քաղաքական գործիչ, քան ընդունված է կարծել:

Վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում նա անցել է երկար ուղի՝ Երևանի պետական համալսարանի արևելագիտության ֆակուլտետի դասախոսից մինչև գործող իշխանության ամենաազդեցիկ ներկայացուցիչներից մեկը:

Տարբեր տարիների ընթացքում Արայիկ Հարությունյանն աշխատել է մարդու իրավունքների հելսինկյան ասոցիացիայում , մասնակցել է հայ-թուրքական հաշտեցման ծրագրերին (հրապարակված կենսագրական նյութերում կոնկրետ նախագծերն ու կազմակերպությունները չեն հստակեցվում. - Խմբ.), եղել է Transparency International հասարակական կազմակերպության անդամ, կապված է եղել «Հիմա», «Մենք դեմ ենք օտարալեզու դպրոցներին» և «Բանակն իրականում» հանրային նախաձեռնությունների հետ, եղել է «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության վարչության անդամ և գլխավորել այն, զբաղեցրել է կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարի պաշտոնը, իսկ 2020 թվականի պատերազմից հետո գլխավորել է վարչապետի աշխատակազմը:

Այսօր հենց վարչապետի աշխատակազմն է պետական մեխանիզմի կառավարման հիմնական կենտրոններից մեկը: Դրա միջով են անցնում կադրային նշանակումները, գերատեսչությունների գործունեության համակարգումը, կառավարության աշխատանքի կազմակերպչական ապահովումը և ներքաղաքական գործընթացների զգալի մասը:

ՀԱՆ-ի այս հետաքննությունը նվիրված է Արայիկ Հարությունյանի քաղաքական կենսագրության, հասարակական սեկտորում նրա գործունեության, մեդիայում աշխատանքի, կրթության ոլորտի բարեփոխումների, կադրային քաղաքականության, պետական գնումների և իշխանության գալուց հետո նրա գույքային դրության փոփոխությունների վերլուծությանը:

Սակայն սույն հետաքննության գլխավոր հարցը ոչ թե այն է, թե արդյոք Արայիկ Հարությունյանը հաջողված կամ ձախողված նախարար էր: Շատ ավելի կարևոր է հասկանալ, թե ինչպես է նախկին դասախոսը, հասարակական ակտիվիստն ու լրագրողը հայտնվել գործող իշխանության ամենաազդեցիկ ներկայացուցիչների թվում և ինչպես է կառուցել ազդեցության սեփական ուղղահայացը:

Կադրերի դպրոց. ինչպես Transparency International-ը դարձավ նոր էլիտայի դարբնոց

Պաշտոնական կենսագրության համաձայն՝ 2014 թվականից Արայիկ Հարությունյանը «Transparency International հակակոռուպցիոն կենտրոն» հասարակական կազմակերպության անդամ է:

Կազմակերպության հիմքը դրվել է 2000 թվականին ստեղծված «Տարածաշրջանային զարգացման կենտրոնով», որը 2001 թվականին հավատարմագրվել է որպես Transparency International միջազգային շարժման ազգային մասնաճյուղ: 2008 թվականին կառույցը վերագրանցվել է «Transparency International հակակոռուպցիոն կենտրոն» անվանմամբ:

Հրապարակված հաշվետվությունների համաձայն՝ 2001-2016 թվականներին կազմակերպությունը ստացել է ընդհանուր առմամբ շուրջ 5,66 միլիոն ԱՄՆ դոլարի դրամաշնորհային ֆինանսավորում: Խոշորագույն դոնորների թվում եղել են Սորոսի հիմնադրամի կառույցները: Ըստ հրապարակված տվյալների՝ 2002-2018 թվականներին կազմակերպությունը «Բաց հասարակության հիմնադրամներ-Հայաստան»-ից ստացել է ավելի քան 840 հազար դոլար, իսկ «Բաց հասարակության հիմնադրամներ–Բուդապեշտ»-ի գրասենյակից՝ ավելի քան 1,2 միլիոն դոլար:

Երկար տարիներ կենտրոնը զբաղվել է ընտրությունների դիտարկմամբ, հակակոռուպցիոն հետազոտություններով, իրավապաշտպան գործունեությամբ և հասարակական-քաղաքական նախաձեռնություններով՝ մնալով Հայաստանի ոչ կառավարական հատվածի ամենատեսանելի ներկայացուցիչներից մեկը:

Հատկանշական է, որ 2018 թվականի իշխանափոխությունից հետո կազմակերպության բազմաթիվ ներկայացուցիչներ ոչ կառավարական հատվածից տեղափոխվեցին պետական կառավարման համակարգ: Նրանց թվում են Լենա Նազարյանը, Արմեն Գրիգորյանը, Սարհատ Պետրոսյանը, Հերիքնազ Տիգրանյանը, Արտակ Մանուկյանը և այլք:

Նոր իշխանության ներկայացուցիչների և դրամաշնորհային սեկտորի կապերի թեման բազմիցս քաղաքական քննարկումների առարկա է դարձել նաև Արայիկ Հարությունյանի՝ կրթության նախարար նշանակվելուց հետո: Ընդդիմության ներկայացուցիչները մատնանշում էին ոչ կառավարական կազմակերպություններում նրա բազմամյա գործունեությունը և մասնակցությունը այնպիսի կառույցներում, որոնք ֆինանսավորում էին ստանում միջազգային դոնորներից, այդ թվում՝ «Բաց հասարակություն» հիմնադրամից:

https://eadaily.com/ru/news/2019/02/04/messedzh-sorosa-pashinyanu-armeniya-prishla-beda-otvoryay-vorota

https://www.hayeli.am/?p=155058&l=am

Մեդիա պլատֆորմ. 1in.am, Araratnews և իշխանության ապագա թիմը

Արայիկ Հարությունյանի կենսագրության մեջ կա ևս մեկ կարևոր փուլ, առանց որի նրա քաղաքական կարիերան 2018 թվականից հետո թերի է թվում: Նախքան իշխանության գալը նա աշխատել է մի շարք լրատվամիջոցներում, որոնք հարթակ դարձան ապագա քաղաքական թիմի ձևավորման համար:

2010-2011 թվականներին Հարությունյանը զբաղեցրել է «1in.am» լրատվական կայքի միջազգային բաժնի պատասխանատուի պաշտոնը, իսկ 2013-2015 թվականներին աշխատել է որպես «Araratnews.am» ինտերնետային պարբերականի միջազգային բաժնի պատասխանատու: Այս փորձը նրա համար դարձավ քաղաքական ցատկահարթակներից մեկը: Լրագրողական և հասարակական գործունեությունից նա աստիճանաբար անցավ կուսակցական աշխատանքի, իսկ այնուհետև՝ պետական պաշտոնների:

Հատուկ նշանակություն ուներ «Araratnews.am»-ում աշխատելու ժամանակահատվածը: Ըստ էության, պարբերականի խմբագրությունը դարձավ այն հարթակներից մեկը, որտեղ կենտրոնանում էին երիտասարդ ընդդիմադիր ակտիվիստները: Այս մեդիայի գրասենյակում Արայիկ Հարությունյանն աշխատում էր Ալեն Սիմոնյանի և «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության ապագա այլ ներկայացուցիչների հետ: Ռեսուրսն ինքնին փաստացիորեն կատարում էր տվյալ քաղաքական խմբի տեղեկատվական հարթակի դերը:

«1in.am» կայքը հիմնադրվել է Արման Բաբաջանյանի կողմից՝ «Սկիզբ մեդիա կենտրոն» ընկերության միջոցով: Այս ռեսուրսը բնութագրվում է որպես արևմտյան հիմնադրամների աջակցությամբ գործող և հակառուսական հռետորաբանություն առաջ մղող հարթակ: Նման լրատվամիջոցների ֆինանսավորումն ապահովվում էր այնպիսի կազմակերպությունների միջոցով, ինչպիսիք են ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալությունը (USAID), Ժողովրդավարության աջակցության ազգային հիմնադրամը (NED), Սորոսի հիմնադրամը, Ժողովրդավարության եվրոպական հիմնադրամը և բրիտանական «Sigrid Rausing Trust» հիմնադրամը:

Լուսանկարում՝ Արման Բաբաջանյանը:

«Araratnews.am» պարբերականը մտնում էր Ալեն Սիմոնյանի կողմից հիմնադրված «Ararat Media Group» ընկերության կառուցվածքի մեջ: Այս ռեսուրսին ֆինանսական աջակցություն էր ցուցաբերում գործարար Խաչատուր Սուքիասյանը, ում բնութագրում են որպես «իշխանության սրտի գործարար» և Նիկոլ Փաշինյանի մենթոր:

Լուսանկարում՝ Խաչատուր Սուքիասյանը և Ալեն Սիմոնյանը:

Այս լրատվամիջոցներին մոտ կանգնած փորձագիտական և հանրային միջավայրը ձևավորում էին արևմտամետ ՀԿ-ների և վերլուծական հարթակների ներկայացուցիչները, այդ թվում՝ Դանիել Իոաննիսյանը, Ստեփան Գրիգորյանը, Արթուր Սաքունցը և Լևոն Բարսեղյանը: Հետագայում, արդեն վարչապետի աշխատակազմի ղեկավարի կարգավիճակում, Արայիկ Հարությունյանը սկսեց պաշտոնապես փոխգործակցել USAID-ի պատվիրակությունների հետ. մի կառույց, որի ծրագրերը նախկինում աջակցում էին այն հանրային ու մեդիա միջավայրի զգալի մասին, որտեղ նա ձևավորվել էր որպես քաղաքական գործիչ:

Այսպիսով, դեռևս մինչև 2018 թվականը Արայիկ Հարությունյանի շուրջ ձևավորվում էր մի միջավայր, որտեղ հատվում էին մեդիան, հասարակական գործունեությունը, ընդդիմադիր քաղաքականությունը և իշխանության ապագա կադրերը: Այս շրջանակի մեջ էին մտնում Ալեն Սիմոնյանը, Արման Բաբաջանյանը և հասարակական-քաղաքական դաշտի այլ ներկայացուցիչներ, ովքեր նկատելի դիրքեր զբաղեցրին երկրի քաղաքական համակարգում:

Արդյունքում, Արայիկ Հարությունյանի կարիերայի մեդիա փուլը պարզապես տող չստացվեց կենսագրության մեջ: Այն դարձավ ավելի լայն շղթայի մի մաս. արևմտյան ՀԿ-ներ, դրամաշնորհային ծրագրեր, ընդդիմադիր մեդիա, երիտասարդական շարժումներ, «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցություն և այս միջավայրի հետագա անցումը պետական իշխանության:

Արայիկ Հարությունյան. ինչպես էին փոխում կրթությունը և Հայաստանի ազգային օրակարգը

2018 թվականի «թավշյա հեղափոխությունից» հետո Արայիկ Հարությունյանի կարիերան սկսեց սրընթաց զարգանալ:

Հիմնվելով լրատվամիջոցների հրապարակումների և փորձագետների մեկնաբանությունների վրա՝ նրա կարիերայի ուղին 2018 թվականից հետո կարելի է պայմանականորեն բաժանել երեք փուլի՝ «բարեփոխիչ», «անցում ստվեր» և «գորշ կարդինալ»:

2018 թվականի մայիսին իշխանափոխությունից անմիջապես հետո Արայիկ Հարությունյանը ստացավ ամենապատասխանատու ոլորտներից մեկը՝ Հայաստանի կրթության և գիտության նախարարի պաշտոնը: Նրա նշանակումից կարճ ժամանակ անց ընդունվեց կառավարության կառուցվածքի փոփոխության մասին օրենքը, որի արդյունքում կրթության և գիտության նախարարությունը միավորվեց մշակույթի, ինչպես նաև սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունների հետ: Այսպիսով, մեկ գերատեսչության կառավարմանը հանձնվեցին պետական քաղաքականության միանգամից մի քանի ռազմավարական նշանակության ուղղություններ:

Այս բոլոր ոլորտները հայտնվեցին մի մարդու ղեկավարման ներքո, ով մինչ նշանակումը խոշոր պետական կառույցներ կառավարելու փորձ չուներ և գործադիր իշխանության համակարգում պաշտոններ չէր զբաղեցրել:

Գլխավորելով նոր գերնախարարությունը՝ Արայիկ Հարությունյանը նախաձեռնեց լայնածավալ բարեփոխումներ, որոնք առաջին հերթին առնչվում էին կրթության ոլորտին: Գրեթե հենց սկզբից դրանք լուրջ տարաձայնություններ և լայն հանրային քննարկումներ առաջացրին:

Վերաշարադրելով պատմությունը

Առաջին աղմկահարույց որոշումներից մեկը եղավ հայոց պատմության նոր դասագրքերի տպագրությունից հրաժարվելը՝ կապված 2008 թվականի մարտի 1-ի իրադարձությունների և երկրի նորագույն պատմության այլ քաղաքական գործընթացների մեկնաբանությունների շուրջ եղած տարաձայնությունների հետ:

Արդեն 2019 թվականի սկզբին Հայաստանում սկսվեցին հանրային քննարկումներ պատմության ապագա դասագրքերի բովանդակության շուրջ:

«Քննարկումները շատ բարդ են, հանձնաժողովը չի կարողանում եզրակացության գալ, որոշ մասնագետներ այդ նյութերում տրամագծորեն հակառակ բաներ են գրում… Դա կապված է և՛ 2008 թվականի մարտի 1-ի իրադարձությունների, և՛ ընտրությունների, և՛ քաղաքական գնահատականների հետ»,- հայտարարում էր Արայիկ Հարությունյանը:

Երբ նրան հարցրին, թե արդյոք խնդիր է դրված վերանայել այդ իրադարձությունների ներկայացումը դասագրքերում և ներկայացնել դրանք նոր լույսի ներքո, նախարարը պատասխանեց.

«Կա նման խնդիր: Ես դեռ թույլ չեմ տվել տպագրել դասագրքերը, քանի որ հանձնաժողովը դեռևս որոշակի եզրակացության չի եկել»:

Այսպիսով, իշխանափոխությունից հետո արդեն առաջին ամիսներին երկրի նոր ղեկավարությունը հարց բարձրացրեց Հայաստանի ժամանակակից պատմության մի շարք առանցքային քաղաքական իրադարձությունների գնահատականների վերանայման մասին:

Ուշացմամբ նախարարության կողմից նախաձեռնվեց դպրոցական ծրագրերի, կրթական չափորոշիչների և դասագրքերի լայնածավալ վերանայում, առաջին հերթին՝ «Հայոց պատմություն» և «Գրականություն» առարկաներից:

Վեճ եկեղեցու շուրջ

Բարեփոխումների ամենակոնֆլիկտային ուղղություններից մեկը դարձավ «Հայոց եկեղեցու պատմություն» առարկայի կարգավիճակի հարցը: Առաջարկվում էր այն ինտեգրել «Հայոց պատմություն» և «Հասարակագիտություն» դասընթացների մեջ:

Ձևականորեն Արայիկ Հարությունյանի օրոք առարկան չչեղարկվեց: Սակայն հենց նրա նախարարական ղեկավարման շրջանում սկսվեց կարգավիճակի վերանայման գործընթացը, որը հետագայում ավարտվեց առարկան ինքնուրույն պարտադիր առարկաների ցանկից փաստացի դուրս բերմամբ:

Հայոց լեզու. հասարակական ակտիվիստից մինչև նախարար

Ոչ պակաս սուր արձագանք առաջացրեց բուհական պարտադիր առարկաների ցանկից «Հայոց լեզու», «Հայոց պատմություն» և «Հայ գրականություն» առարկաների հանումը:

Այս քննարկմանը հատուկ խորհրդանշականություն էր հաղորդում այն հանգամանքը, որ մինչ իշխանության գալը Արայիկ Հարությունյանը «Մենք դեմ ենք օտարալեզու դպրոցներին» շարժման համահիմնադիրներից մեկն էր, որը հանդես էր գալիս հայոց լեզվի և ազգային կրթական միջավայրի պաշտպանության լոզունգներով:

Սակայն արդեն կրթության նախարարի պաշտոնում հենց ինքը դարձավ այն բարեփոխման նախաձեռնողը, որով նախատեսվում էր հրաժարվել որոշակի բուհական ուղղությունների համար մի շարք ազգային առարկաների պարտադիր ուսուցումից:

Կոնֆլիկտ ակադեմիական հանրության հետ

Արայիկ Հարությունյանի՝ նախարարության ղեկակավարման օրոք մեկնարկեց նաև բարձրագույն կրթության և գիտական ոլորտի լայնածավալ բարեփոխումների գործընթացը: Առանցքային նախաձեռնություններից մեկը դարձավ «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» նոր օրենքի պատրաստումը: Չնայած այն հանգամանքին, որ օրենքն ընդունվեց արդեն նրա՝ նախարարի պաշտոնից հեռանալուց հետո, փաստաթղթի վրա հիմնական աշխատանքը տարվել էր հենց նրա և իր թիմի կողմից:

Օրինագծի դեմ հանդես եկան Հայաստանի Գիտությունների ազգային ակադեմիան և Երևանի պետական համալսարանը՝ հայտարարելով առանձին դրույթների՝ Սահմանադրությանը հակասելու մասին:

Ամենասուր վեճերը հարուցեցին Գիտությունների ազգային ակադեմիայի կարգավիճակի փոփոխության, դրա ինքնավարության կրճատման, գիտական ինստիտուտների մի մասը կառավարման նոր համակարգին հանձնելու և գիտության ֆինանսավորման մեխանիզմների փոփոխության հարցերը:

https://www.radiovan.fm/station/article/12462
https://newsarmenia.am/news/society/arutyunyan-soobshchil-kogda-v-armenii-polnostyu-izmenyatsya-shkolnye-uchebniki/
https://www.arlis.am/hy/acts/62203
https://arka.am/news/politics/pravitelstvo_armenii_utverdilo_novuyu_strukturu_/
https://arka.am/news/society/pashinyan_prokommentiroval_skandalnyy_proekt_reformy_sistemy_obrazovaniya_armenii_/
https://auroranews.am/news/2020-07-03-hayots-ekeghetsu-patmutyun-dasavandogh-usutsichnery-dimum-en-arayik-harutyunyanin
https://www.ysu.am/ru/node/10566
https://www.panorama.am/am/news/2021/04/05/%D4%B3%D4%B1%D4%B1-%D4%B5%D5%8A%D5%80/2480886

Գրականություն առանց հայկականի. Արայիկ Հարությունյանի մշակութային բարեփոխումները

Արայիկ Հարությունյանի թիմի ամենաքննարկվող որոշումներից մեկը դարձան գրականության դասավանդման և հայկական մշակութային ժառանգության խթանմանն ուղղված մոտեցումներում կատարված փոփոխությունները:

Նրա՝ նախարարության ղեկավարման շրջանում դպրոցական առարկայի անվանումից հանվեց «հայ» բառը, որից հետո առարկան սկսեց կոչվել պարզապես «Գրականություն»: Պարզաբանելով այս որոշումը՝ Արայիկ Հարությունյանը հայտարարում էր, որ դպրոցականներն ուսումնասիրում են ոչ միայն հայ, այլև արտասահմանյան հեղինակների, ուստի նախկին անվանումը չի արտացոլում դասընթացի ամբողջական բովանդակությունը:

Բարեփոխման քննադատները այս քայլը դիտարկեցին որպես կրթական համակարգում ազգային բաղադրիչի դերի վերանայմանն ուղղված ավելի լայն միտման մի մաս»:

Մեկ այլ հնչեղ որոշում էր 2020 թվականին «Հայ գրականությունը թարգմանությամբ» դրամաշնորհային ծրագրի կասեցումը, որի շրջանակներում ֆինանսավորվում էին արտերկրում հայ հեղինակների ստեղծագործությունների թարգմանություններն ու հրատարակումները: Հրապարակված տվյալների համաձայն՝ ծրագրի իրականացման համար նախատեսվում էր հատկացնել 14 միլիոն դրամ, սակայն հետագայում միջոցները փոխանցվեցին կառավարության պահուստային ֆոնդ:

Այս որոշումը քննադատության արժանացավ գրական համայնքի ներկայացուցիչների կողմից, ովքեր մատնանշում էին ծրագրի կարևորությունը երկրի սահմաններից դուրս հայ

գրականության խթանման և միջազգային հարթակներում հայ հեղինակների հանրայնացման գործում:

https://azg.am/analytics/գրականության-օկուպացումը-արայիկ-հար/

Լրացուցիչ հանրային քննարկումների տեղիք տվեց «Մել» վավերագրական ֆիլմին պետական աջակցություն տրամադրելու որոշումը, որը պատմում է տրանսգենդեր ծանրորդ Մելինե Դալուզյանի պատմության մասին:

2019 թվականին նախագիծը ֆինանսավորում է ստացել Հայաստանի Ազգային կինոկենտրոնի մրցույթի միջոցով: Մշակույթի նախարարության տվյալներով՝ պետական աջակցության ծավալը կազմել է մոտ 20 միլիոն դրամ, ինչը համապատասխանում էր կինոնկարի ընդհանուր բյուջեի մոտ 14 տոկոսին:

https://168.am/2019/10/31/1197091.html

Որոշումը հասարակության մեջ միանշանակ չընդունվեց: Քննադատները մատնանշում էին, որ պետությունը միջոցներ է գտնում նման նախագծերի ֆինանսավորման համար, այնինչ հայկական մշակութային ժառանգության խթանմանն ուղղված մի շարք ծրագրեր հետագայում կրճատվեցին կամ կասեցվեցին:

Այս նախաձեռնությունները հասարակության զգալի մասի կողմից ընկալվեցին հավաքականորեն՝ որպես կրթական համակարգում ազգային-պետական բաղադրիչի դերի վերանայման փորձ:

Արայիկ Հարությունյանի և նրա թիմի նախաձեռնած գրեթե բոլոր բարեփոխումները հանդիպեցին հայ առաքելական եկեղեցու, Գիտությունների ազգային ակադեմիայի, դասախոսական համայնքի, երիտասարդական կազմակերպությունների և հայրենասիրական շրջանակների ներկայացուցիչների կոշտ դիմադրությանը: Ամիսներ շարունակ տեղի էին ունենում բողոքի ակցիաներ՝ նրա հրաժարականի պահանջով:

Այնուամենայնիվ, զանգվածային բողոքները, հասարակական ճնշումը և սուր քննադատությունը չհանգեցրին առանցքային նախաձեռնությունների մեծ մասի վերանայմանը: Ընդհակառակը, Արայիկ Հարությունյանի ղեկավարությամբ մեկնարկած գործընթացների զգալի մասը զարգացում ստացավ նաև նրա պաշտոնաթողությունից հետո:

Այն փաստը, որ այս փոփոխություններից շատերը շարունակվեցին արդեն գերատեսչության այլ ղեկավարների օրոք, թույլ է տալիս դրանք դիտարկել ոչ միայն որպես նախարարի անձնական նախաձեռնություններ, այլև որպես գործող իշխանության կողմից վարվող ավելի լայն քաղաքական կուրսի մաս:

Գրագողություն, հրաժարականներ և համալսարանական պատերազմներ

Արայիկ Հարությունյանի գործունեության ամենահակասական ու կոնֆլիկտային ուղղություններից մեկը դարձավ կադրային քաղաքականությունը բարձրագույն կրթության

համակարգում, որտեղ գրեթե յուրաքանչյուր աղմկահարույց նշանակում ուղեկցվում էր նոր սկանդալներով և հանրային վեճերով:

2018 թվականի դեկտեմբերին նախարարը Ռուբեն Հայրապետյանին նշանակեց Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի ռեկտորի պաշտոնակատար: Նշանակումն անմիջապես լայն արձագանք ստացավ հասարակության մեջ բուհի նոր ղեկավարի դոկտորական ատենախոսության մեջ տեղ գտած գրագողության մեղադրանքների պատճառով:

https://www.armtimes.com/ru/article/167736

Սկանդալը շարունակվեց մի քանի ամիս: 2019 թվականի օգոստոսին՝ նախարարի հետ հանդիպումից հետո, Ռուբեն Հայրապետյանը հրաժարական տվեց:

Մեկնաբանելով իրավիճակը՝ Արայիկ Հարությունյանը հայտարարեց, որ կողմերը փոխադարձ համաձայնության են եկել լիազորությունների դադարեցման շուրջ, իսկ բուն դեպքը պետք է դառնա օրենքի գերակայության և ակադեմիական էթիկայի սկզբունքներին հավատարմության ապացույցը:

Սակայն արդեն հաջորդ օրը ռեկտորի պարտականությունները դրվեցին պրոֆեսոր Դիանա Գալոյանի վրա: Որոշ ժամանակ անց նրա անունը նույնպես հայտնվեց նմանատիպ սկանդալի կենտրոնում: Ուսանողներն ու ակադեմիական համայնքի ներկայացուցիչները հայտարարեցին Դիանա Գալոյանի դոկտորական ատենախոսության և մի շարք այլ գիտական աշխատանքների մեջ գրագողության հատկանիշների առկայության մասին:

https://www.armtimes.com/ru/article/172173

Ոչ պակաս սուր հակամարտություն ծավալվեց Երևանի պետական համալսարանի շուրջ: 2019 թվականի փետրվարին Արայիկ Հարությունյանը հայտարարեց, որ ԵՊՀ ռեկտոր Արամ Սիմոնյանը ասոցացվում է բարձրագույն կրթության համակարգի բազմաթիվ բացասական երևույթների հետ և փաստացի պետք է լքի իր պաշտոնը:

Գրեթե միաժամանակ իրավապահ մարմինները սկսեցին համալսարանի գործունեության ստուգումները: Հանրային տիրույթում հայտարարություններ հայտնվեցին մոտ 800 միլիոն դրամի ենթադրյալ չարաշահումների մասին: Ընդ որում, հնչեցված գումարի չափը նշվեց դեռևս մինչ ստուգողական միջոցառումների ավարտը:

2019 թվականի մայիսին Արամ Սիմոնյանը հրաժարական տվեց:

https://golosarmenii.am/министр-тиражирует-произвол/

Արդյունքում, նախարարի պաշտոնում Արայիկ Հարությունյանի գործունեության հենց առաջին տարում երկրի մի քանի խոշորագույն բուհեր հայտնվեցին աղմկահարույց հակամարտությունների մեջ, որոնք կապված էին գրագողության մեղադրանքների, ֆինանսական խախտումների և ղեկավարության փոփոխության հետ:

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի և Երևանի պետական համալսարանի շուրջ ծավալված սկանդալները դարձան բարձրագույն կրթության համակարգի մասշտաբային տրանսֆորմացիայի ամենանկատելի դրվագներից մեկը, որը մեկնարկել էր 2018 թվականի իշխանափոխությունից հետո:

Բարեփոխիչ-նախարարից մինչև իշխանության «գորշ կարդինալ»

2020 թվականի պատերազմում Հայաստանի պարտությունից հետո Նիկոլ Փաշինյանի կառավարությունը բախվեց վստահության լուրջ ճգնաժամի: Ձանգվածային հանրային դժգոհության ֆոնին իշխանությունները ստիպված եղան կատարել կադրային փոփոխություններ, որոնց նպատակն էր ցույց տալ թիմի թարմացման պատրաստակամությունը և տեղի ունեցածի համար քաղաքական պատասխանատվություն ստանձնելը:

Այս պայմաններում Արայիկ Հարությունյանը լքեց կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարի պաշտոնը: Շատ դիտորդներ նրա հեռացումը կապում էին ոչ միայն նրա իրականացրած բարեփոխումների հասցեին կուտակված քննադատության, այլև արտահերթ խորհրդարանական ընտրությունների նախաշեմին կառավարության ամենաանկայուն վարկանիշ ունեցող ներկայացուցիչներին առաջին պլանից հեռացնելու իշխանությունների ձգտման հետ:

2020 թվականի նոյեմբերին Հարությունյանը նշանակվեց վարչապետի խորհրդական: Ձևականորեն դա պաշտոնի իջեցում էր թվում: Ավելին, հայաստանյան քաղաքական պրակտիկայում վարչապետի կամ նախագահի խորհրդականի պաշտոնն ավանդաբար

ընկալվել է որպես պատվավոր, բայց ոչ միշտ ազդեցիկ դիրք, որը հաճախ դառնում էր այս կամ այն պաշտոնյայի քաղաքական կարիերայի եզրափակիչ փուլը:

Սակայն Արայիկ Հարությունյանի դեպքում այս շրջանը միայն ժամանակավոր դադար էր: Խորհրդականի պաշտոնում նա աշխատեց մեկ տարուց պակաս՝ 2020 թվականի նոյեմբերից մինչև 2021 թվականի հուլիս:

Արտահերթ խորհրդարանական ընտրություններում «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության հաղթանակից հետո նրա քաղաքական կշիռը ոչ միայն չնվազեց, այլև, ընդհակառակը, նկատելիորեն աճեց: Արդեն 2021 թվականի հուլիսին Արայիկ Հարությունյանը նշանակվեց Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի աշխատակազմի ղեկավար:

Ձևականորեն վարչապետի աշխատակազմի ղեկավարը բարձրագույն պետական ծառայող է, որը պատասխանատու է կառավարության աշխատակազմի կազմակերպչական աշխատանքների համար: Սակայն Հայաստանի քաղաքական համակարգում այս պաշտոնն ավանդաբար ընձեռում է ազդեցության զգալիորեն ավելի լայն հնարավորություններ, քանի որ աշխատակազմի միջով են անցնում կադրային որոշումները, պետական կառույցների աշխատանքի համակարգումը, փոխգործակցությունը տարածքային կառավարման մարմինների հետ և ներքաղաքական գործընթացների զգալի մասը:

Քաղաքական դիտորդների և ընդդիմության ներկայացուցիչների գնահատականներով՝ հենց վարչապետի աշխատակազմի միջով են անցնում պետական համակարգի միջին և բարձր օղակների շատ կադրային նշանակումներ: Բացի այդ, աշխատակազմը մասնակցում է տեսչական մարմինների գործունեության համակարգմանը և ապահովում է փոխգործակցությունը տարբեր պետական կառույցների միջև:

https://armeniatoday.am/politics-ru/811811/

Զուգահեռաբար, Արայիկ Հարությունյանը զգալիորեն ամրապնդեց իր դիրքերը «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության ներսում: Նա կանոնավոր կերպով մասնակցում է կուսակցական խոշոր միջոցառումների կազմակերպմանը, ընտրարշավների համակարգմանը և ներկուսակցական աշխատանքներին:

Մի շարք հայկական լրատվամիջոցներ և քաղաքական մեկնաբաններ մատնանշում են նաև իշխող կուսակցության ներսում պատգամավորների և ֆունկցիոներների մի խմբի գոյությունը, որոնց ընդունված է դասել Արայիկ Հարությունյանի քաղաքական շրջապատին: Այն անձանց թվում, որոնց տարբեր լրատվամիջոցներ կապում են նրա մերձավոր քաղաքական շրջապատի հետ, նշվում են պատգամավորներ Սարգիս Խանդանյանը, Վահագն Ալեքսանյանը և իշխող թիմի մի շարք այլ ներկայացուցիչներ:

Այս պաշտոնում գտնվելու տարիների ընթացքում Հարությունյանը վերածվել է երկրի ամենաազդեցիկ պաշտոնյաներից մեկի: Փորձագիտական և քաղաքական շրջանակներում նրան հաճախ անվանում են իշխանության համակարգի գլխավոր ադմինիստրատոր և Նիկոլ Փաշինյանի ամենավստահելի ֆունկցիոներներից մեկը:

Այսպիսով, 2020 թվականից հետո Արայիկ Հարությունյանի քաղաքական տրանսֆորմացիան եղավ ուղիղ հակառակն այն ամենի, ինչ ակնկալում էին նրա շատ քննադատներ:

Նախարարի պաշտոնից հեռանալը, որն ի սկզբանե թվում էր կառավարության ամենահակասական անդամներից մեկի հեռացում հանրային քաղաքականությունից, փաստացի դարձավ անցում պետական կառավարման ավելի ազդեցիկ մակարդակի:

Հետևաբար, եթե նախարարի պաշտոնում Արայիկ Հարությունյանը հանդես էր գալիս որպես կրթության և գիտության ոլորտում հակասական բարեփոխումների գլխավոր իրականացնող, ապա 2021 թվականից հետո նա աստիճանաբար վերածվեց գործող իշխանության կադրային և վարչական ուղղահայացի առանցքային ճարտարապետներից մեկի:

https://www.euromedia24.com/index.php/ru/post/58358

Օտար աշխատակազմ, սեփական իշխանություն. ովքե՞ր են շրջապատում Արայիկ Հարությունյանին

Արայիկ Հարությունյանի մերձավոր վարչական շրջապատի վերլուծությունը հանգեցնում է անսպասելի եզրակացության: Չնայած կրթության նախարարությունում բազմամյա աշխատանքին և սեփական քաղաքական թիմի առկայությանը՝ վարչապետի աշխատակազմ տեղափոխվելուց հետո նա ղեկավար կազմը չձևավորեց գերազանցապես նախկին գործընկերներից, կուսակիցներից կամ կրթական բարեփոխումների մասնակիցներից:

Ընդհակառակը, ղեկավար պաշտոնների մեծ մասը զբաղեցնում են պաշտոնյաներ, ովքեր իրենց կարիերան սկսել են Նիկոլ Փաշինյանի թիմի իշխանության գալուց դեռ շատ առաջ և պահպանել են իրենց դիրքերը քաղաքական տարբեր դասավորությունների պայմաններում:

Արայիկ Հարությունյանի մերձավոր շրջապատից միայն մի քանի հոգի են ուղղակիորեն կապված «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության հետ՝ վարչապետի գլխավոր խորհրդական Լիլիթ Մակունցը, մամուլի քարտուղար Նազելի Բաղդասարյանը, աշխատակազմի ղեկավարի տեղակալ Տարոն Չախոյանը, արարողակարգի ծառայության պետ Էսթեր Սահակյանը և վարչապետի օգնական Դավիթ Գևորգյանը:

Կապը Արայիկ Հարությունյանի նախկին գործունեության հետ նկատվում է աշխատակազմի միայն մի քանի աշխատակիցների մոտ: Նրան ամենամոտ կանգնած անձը համարվում է աշխատակազմի ղեկավարի տեղակալ Արթուր Հովսեփյանը, ով սովորել է ԵՊՀ արաբագիտության ֆակուլտետում գրեթե նույն ժամանակահատվածում, ինչ Հարությունյանը: Մաքսային համակարգում բազմամյա աշխատանքից հետո նա դարձել է կրթության նախարարի խորհրդական, իսկ այնուհետև՝ վարչապետի աշխատակազմի ղեկավարի տեղակալ:

Կրթական բլոկի նախկին ներկայացուցիչների թվին են պատկանում նաև վարչապետի խորհրդական Անժելա Կժդրյանը, ով նախկինում աշխատել է ԿԳՄՄՆ-ում, ինչպես նաև Վահրամ Դումանյանը, ով Արայիկ Հարությունյանի հեռանալուց հետո գլխավորեց կրթության նախարարությունը, իսկ հետո նշանակվեց վարչապետի խորհրդական:

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D0%BD,_%D0%92%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC

Սակայն այս օրինակները ավելի շուտ բացառություն են: Արայիկ Հարությունյանի տեղակալների մեծ մասը կադրային պետական ծառայողներ են: Արմենակ Խաչատրյանը կառավարության աշխատակազմում աշխատում է 2015 թվականից, Զարուհի Մաթևոսյանը պետական կառավարման համակարգում է 2009 թվականից, իսկ Սարգիս Թորոսյանը տարբեր պետական պաշտոններ է զբաղեցնում 2006 թվականից:

Հարությունյանի միակ քաղաքականացված տեղակալը հանրահայտ Տարոն Չախոյանն է, ում հաճախ վերագրվում է «ֆեյքերի ֆաբրիկայի» ստեղծումը: Ի տարբերություն մյուս տեղակալների՝ նա պաշտոնապես «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության անդամ է: Նախքան իշխանության գալը աշխատել է SS ոլորտում, իսկ հետո դարձել Նիկոլ Փաշինյանի քաղաքական թիմի հանրային դեմքերից մեկը: 2021 թվականից զբաղեցնում է աշխատակազմի ղեկավարի տեղակալի պաշտոնը: Հենց նրա միջոցով են հաճախ հնչեցվում իշխանության քաղաքական մեսիջները:

Ընդ որում, ուշադրություն է գրավում ոչ թե Արայիկ Հարությունյանի հետ անձնական կապերի առկայությունը, որքան նրա շրջապատի զգալի մասի նմանատիպ կրթական և մասնագիտական պրոֆիլը:

Աշխատակազմի ղեկավարների շրջանում նկատվում է արևմտյան կրթական ծրագրերի շրջանավարտների, միջազգային համագործակցության մասնագետների և արտասահմանյան վերապատրաստումների մասնակիցների բարձր կենտրոնացում: Այսպես, Արթուր Հովսեփյանը և Զարուհի Մաթևոսյանը Թաֆթս համալսարանի ֆլետչերի անվան իրավունքի և դիվանագիտության դպրոցի շրջանավարտներ են, Մաթևոսյանը նաև ուսանել է ԱՄՆ Պետքարտուղարության ծրագրերով: Սարգիս Թորոսյանը մասնագիտական պատրաստություն է անցել ԱՄՆ-ում, Գերմանիայում, Ավստրիայում և Հունգարիայում: Անժելա Կժդրյանը կրթություն է ստացել Մեծ Բրիտանիայում և աշխատել միջազգային հիմնադրամներում ու ոչ կառավարական սեկտորում:

Այսպիսով, վարչապետի աշխատակազմի կադրային կազմի վերլուծությունը չի հաստատում այն տարածված վարկածը, թե Արայիկ Հարությունյանը ձևավորել է նշանակումների ընդարձակ ցանց՝ հիմնված բացառապես անձնական հավատարմության կամ կրթության նախարարության գծով կապերի վրա:

Սակայն սա չի նշանակում ազդեցության բացակայություն:

Ընդհակառակը, հավաքագրված տվյալները թույլ են տալիս խոսել իշխանության մեկ այլ՝ զգալիորեն ավելի կայուն մոդելի մասին:

Գլխավորելով վարչապետի աշխատակազմը՝ Արայիկ Հարությունյանը չգնաց կադրերի զանգվածային փոխարինման ճանապարհով: Դրա փոխարեն նա հենվեց արդեն գոյություն

ունեցող պետական ապարատի վրա՝ պահպանելով փորձառու պաշտոնյաների զգալի մասը և համակարգ ներմուծելով իրեն մոտ կանգնած մարդկանց միայն սահմանափակ թվաքանակ:

Հենց սրանում է, հավանաբար, կայանում նրա քաղաքական ոճի առանձնահատկություններից մեկը: Ի տարբերություն նոր իշխանության բազմաթիվ ներկայացուցիչների, որոնք ձգտում էին պետական ապարատը փոխարինել սեփական նշանակյալներով, Հարությունյանը խաղադրույք կատարեց արդեն իսկ գոյություն ունեցող կառավարման համակարգի նկատմամբ վերահսկողության վրա:

Հարությունյանի գործունեությունը թույլ է տալիս դատել կադրային որոշումների կայացման արտաքին դերակատարների մասին: Կոպիտ ասած՝ ԱՄՆ-ի շեֆերը կադրային ռեզերվն ու ազգային ուղենիշները ձևավորում են իրենց գործակալի միջոցով, ում դերում էլ հանդես է գալիս Արայիկ Հարությունյանը:

Արդյունքում, նրա ղեկավարության տակ հայտնվեց ոչ թե սեփական քաղաքական շտաբը, այլ կառավարության ամբողջ վարչական մեխանիզմը:

Արևմտյան հետքը վարչապետի աշխատակազմում

Վարչապետի աշխատակազմի ստորաբաժանումների ղեկավարների վերլուծությունը թույլ է տալիս հստակեցնել այն եզրակացությունները, որոնք արվել էին Արայիկ Հարությունյանի մերձավոր շրջապատն ուսումնասիրելիս: Եթե նրա տեղակալների և խորհրդականների շրջանում գերակշռում են ավանդական պետական բյուրոկրատիայի ներկայացուցիչները, ապա առանձին ստորաբաժանումների ղեկավարների մակարդակում նկատելի է կառավարման նոր շերտի ձևավորումը:

Վարչապետի աշխատակազմի 24 կառուցվածքային ստորաբաժանումներից 20-ում առանցքային պաշտոնները զբաղեցնում են պաշտոնյաներ, որոնք իրենց կարիերան պետական կառավարման համակարգում սկսել են 2018 թվականի իշխանափոխությունից դեռ շատ առաջ: Շատերը պետական կառույցներում աշխատում են 2000-ականների սկզբից, իսկ ոմանք՝ դեռևս 1990-ականների կեսերից: Սա վկայում է այն մասին, որ վարչապետի աշխատակազմը մեծապես պահպանել է կադրային հաջորդականությունը՝ անկախ քաղաքական փոփոխություններից:

Այնուամենայնիվ, «հին գվարդիայի» կողքին աշխատակազմի ղեկավարության մեջ հայտնվել են նաև կառավարիչների նոր սերնդի ներկայացուցիչներ, որոնց մասնագիտական կենսագրությունները կապված են ոչ թե ավանդական պետական ծառայության, որքան միջազգային կազմակերպությունների, վերլուծական կենտրոնների, ոչ կառավարական սեկտորի և հաղորդակցության կառույցների հետ:

Ամենաբնորոշ օրինակներից մեկը Անվտանգության խորհրդի գրասենյակի ղեկավար Անահիտ Շիրինյանն է: Նախքան պետական համակարգ գալը նա աշխատել է «Վորլդ Վիժն Արմենիա»-ում, Բազմակուսակցական ժողովրդավարության նիդերլանդական ինստիտուտում (NIMD), ինչպես նաև բրիտանական Chatham House վերլուծական կենտրոնում: 2019 թվականից

Շիրինյանը աշխատել է որպես Անվտանգության խորհրդի քարտուղարի խորհրդական, իսկ 2023 թվականին գլխավորել է ԱԽ գրասենյակը:

Նմանատիպ մասնագիտական ուղի է նկատվում նաև վարչապետի աշխատակազմի Ռազմավարական հաղորդակցությունների վարչության պետ Մանվել Քեշիշյանի մոտ: Նախքան 2025 թվականին նշանակվելը, նա աշխատել է որպես հաղորդակցության մասնագետ «USAID Armenia»-ում, իսկ ավելի վաղ կապված է եղել մեդիադաշտի հետ՝ համագործակցելով «Շանթ» և Հանրային հեռուստաընկերությունների, ինչպես նաև «Chai Khana» միջազգային մուլտիմեդիա նախագծի հետ:

https://manvelkeshishyan.wordpress.com/

Առանձնակի ուշադրության է արժանի Կարգավորման ազդեցության գնահատման վարչության պետ Գեղամ Թովմասյանը: Էկոնոմիկայի նախարարությունում աշխատելուց հետո նա տեղափոխվել է մասնավոր սեկտոր և «IdeA» հիմնադրամի կառույցներ, իսկ պետական համակարգ է վերադարձել արդեն իշխանափոխությունից հետո: Հատկանշական է, որ Թովմասյանը Թաֆթս համալսարանի Ֆլետչերի անվան իրավունքի և դիվանագիտության դպրոցի շրջանավարտ է, ինչպես նաև Ֆլորենցիայի Եվրոպական համալսարանական ինստիտուտի քաղաքական առաջնորդության ծրագրի մասնակից:

Ամենաանսովոր տեսքն ունի Սոցիալական հարցերի վարչության պետ Սերգեյ Թաշչյանի կարիերան: Նախքան վարչապետի աշխատակազմ գալը նրա մասնագիտական փորձը կապված է եղել գերազանցապես սպասարկման ոլորտի և հեռահաղորդակցության հետ: Այնուամենայնիվ, արդեն 2019 թվականին նա ստացել է սոցիալական հարցերի վարչության խորհրդականի պաշտոն, իսկ հինգ տարուց պակաս ժամանակահատվածում անցել է ուղի՝ մինչև ստորաբաժանման ղեկավար:

Ընդ որում, ուշադրություն է գրավում նույն առանձնահատկությունը, որը նախկինում վեր է հանվել Արայիկ Հարությունյանի մերձավոր շրջապատի վերլուծության ժամանակ: Ստորաբաժանումների ղեկավարների շրջանում նկատվում է միջազգային կազմակերպությունների, արևմտյան կրթական ծրագրերի, արտասահմանյան վերապատրաստումների և պետական կառավարման, հաղորդակցության ու հանրային քաղաքականության հարցերով զբաղվող կառույցների հետ կապված անձանց բարձր կենտրոնացում:

Եթե նախորդ բաժնում խոսքն այն մասին էր, որ Արայիկ Հարությունյանը չի ստեղծել սեփական փակ կադրային ցանցը, ապա ստորաբաժանումների ղեկավարների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս մեկ այլ միտում:

Վարչապետի աշխատակազմի շուրջ աստիճանաբար ձևավորվում է նմանատիպ կրթական և մասնագիտական կենսագրություն ունեցող կառավարիչների շերտ, որի զգալի մասը կապված է միջազգային կազմակերպությունների, կադրերի պատրաստման արևմտյան ծրագրերի և պետական կառավարման ոլորտի նախագծերի հետ:

Խոսքը ոչ թե կոնկրետ պաշտոնյայի հանդեպ անձնական հավատարմության համակարգի, այլ կառավարման նոր միջավայրի ձևավորման մասին է, որի ներկայացուցիչները պետական ապարատում զբաղեցնում են էլ ավելի նկատելի դիրքեր:

Հենց այս կադրային տրանսֆորմացիան էլ թվում է 2018 թվականից հետո ձևավորված գործադիր իշխանության ամենաբնորոշ առանձնահատկություններից մեկը:

https://www.gov.am/ru/staff-structure/

Մեդիա, ՀԿ-ներ և իշխանություն

Արայիկ Հարությունյանի շրջապատի ևս մեկ բնորոշ առանձնահատկություն կապված է մեդիա ոլորտի, հաղորդակցության կառույցների և միջազգային ոչ կառավարական կազմակերպությունների (ՀԿ) նախկին աշխատակիցների բարձր կենտրոնացվածության հետ:

Եթե նախորդ բաժիններում ուշադրություն էր գրավում արևմտյան կրթական ծրագրերի շրջանավարտների և միջազգային նախագծերի մասնակիցների մեծ թիվը, ապա վարչապետի աշխատակազմի առանձին ստորաբաժանումների ղեկավարների և աշխատակիցների կենսագրությունն ուսումնասիրելիս ի հայտ է գալիս ևս մեկ օրինաչափություն. Նրանցից շատերն ունեն լրագրության, հանրային կապերի, միջազգային հիմնադրամների և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ոլորտում աշխատանքային փորձ:

Այսպես, վարչապետի աշխատակազմի Տեղեկատվության և հասարակայնության հետ կապերի վարչության պետ Արմեն Խաչատրյանը, նախքան պետական ծառայության անցնելը, չորս տարի աշխատել է որպես «Արմենպրես» գործակալության լրագրող: Դրանից հետո նա տեղափոխվել է կառավարության աշխատակազմ, որտեղ հաջորդաբար առաջ է անցել կարիերայի աստիճաններով և 2020 թվականին գլխավորել վարչությունը:

Վարչապետի մամուլի քարտուղար Նազելի Բաղդասարյանը նույնպես ունի մեդիա անցյալ: Նախքան քաղաքականություն մուտք գործելը նա աշխատել է որպես «Ցայգ» հեռուստաընկերության հաղորդավարուհի, ղեկավարել է «Ռադիո Հայ Գյումրի» ռադիոկայանը, հանդիսացել է «Սթայլ Մեդիա» ընկերության հիմնադիրը, ինչպես նաև ակտիվորեն մասնակցել է Գյումրիի հասարակական նախաձեռնություններին:

Վարչապետի օգնական Կարինե Դավոյանը 2019-ից 2023 թվականներին աշխատել է «Ալիք Մեդիա Արմենիա»-ում՝ զբաղվելով միջազգային լուրերի թարգմանությամբ: Ավելի վաղ նրա մասնագիտական գործունեությունը կապված է եղել մի շարք միջազգային կազմակերպությունների և ծրագրերի հետ, ներառյալ ԱՄՆ Ժողովրդավարության և զարգացման հիմնադրամը և TACIS ծրագիրը:

Մեդիա և ոչ կառավարական ոլորտների փորձի համադրությունը բնորոշ է նաև Միջազգային իրավական հարցերով Հայաստանի ներկայացուցիչ Կարեն Անդրեասյանին: Տարբեր տարիների նա աշխատել է «Երկիր Մեդիա» և «Արմենիա» հեռուստաալիքներում, իրականացրել նախագծեր ժուռնալիստիկայի և տեղեկատվության հասանելիության ոլորտում, ինչպես նաև համագործակցել է «Article 19» միջազգային կազմակերպության, Open Society Justice Initiative-

ի, ՄԱՀԾ-ի (ПРООН) և տեղեկատվության ազատության ու հետաքննական լրագրության բնագավառի մի շարք եվրոպական ծրագրերի հետ:

Ավելի վաղ հիշատակված վարչապետի խորհրդական Անժելա Կժդրյանը նույնպես համատեղում է մեդիա և ոչ կառավարական սեկտորի աշխատանքային փորձը: Նախքան պետական համակարգ մուտք գործելը նա աշխատել է «Մեդիամաքս» գործակալությունում, «IdeA» հիմնադրամում, ինչպես նաև մասնակցել է հաղորդակցության և պետական կառավարման ոլորտի տարբեր միջազգային ծրագրերի:

Նմանատիպ կենսագրություն է նկատվում նաև վարչապետի գլխավոր խորհրդական Լիլիթ Մակունցի մոտ: Նախքան ակտիվ քաղաքական գործունեությունը նա աշխատել է Ֆրիդրիխ Էբերտի անվան հիմնադրամի երևանյան գրասենյակում և ԱՄՆ Խաղաղության կորպուսում: Վարչապետի աշխատակազմի մի շարք այլ ներկայացուցիչների պես, Մակունցը նույնպես ուսումնառություն է անցել Թաֆթս համալսարանի Ֆլետչերի անվան իրավունքի և դիվանագիտության դպրոցում:

https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%BC%D5%AB%D5%AC%D5%AB%D5%A9_%D5%84%D5%A1%D5%AF%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%81

Նկարում՝ Լիլիթ Մակունցը

Վարչապետի աշխատակազմի կադրային կազմի ուսումնասիրությունը վեր է հանում ևս մեկ կայուն միտում: Պրոֆեսիոնալ պետական ծառայողների և միջազգային կրթական ծրագրերի շրջանավարտների կողքին կառավարման համակարգում զգալի դեր են խաղում մեդիա ոլորտի, հաղորդակցության կառույցների և ոչ կառավարական սեկտորի նախկին ներկայացուցիչները:

Արդյունքում պետական կառավարման համակարգում ձևավորվել է մի միջավայր, որտեղ պետական ծառայությունը սերտորեն միահյուսված է մեդիա, դրամաշնորհային սեկտորի, միջազգային ծրագրերի և փորձագիտական-վերլուծական կառույցների աշխատանքային փորձի հետ:

Պետությունը որպես event գործակալություն

Խոսելով վարչապետի աշխատակազմի ղեկավարի ազդեցության մասին՝ կարևոր է հաշվի առնել ոչ միայն կադրային քաղաքականությունն ու որոշումների կայացման համակարգը, այլև կառավարության աշխատակազմով անցնող ֆինանսական հոսքերը:

Վարչապետի աշխատակազմը ոչ միայն գործադիր իշխանության համակարգման կենտրոն է, այլև բյուջետային միջոցների խոշոր տնօրինող: Դրա միջոցով տարեկան անցնում են տասնյակ գնումների ընթացակարգեր, որոնք կապված են ինչպես կառավարության ընթացիկ գործունեության ապահովման, այնպես էլ պետական միջոցառումների, միջազգային համաժողովների, պաշտոնական արարողությունների և հանրային արշավների կազմակերպման հետ:

Գնումների ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս տեսնել վարչապետի աշխատակազմի շուրջ ձևավորված համակարգի գործառնության ևս մեկ կողմը՝ կապալառուների այն շրջանակը, որոնք պարբերաբար ստանում են պետական խոշոր պատվերներ:

Նման պայմանագրերի մի մասն ունի ակնհայտ և տեխնիկապես բացատրելի հիմք: Խոսքը, օրինակ, բնական կամ փաստացի մենաշնորհների մոտ կատարվող գնումների մասին է, ներառյալ՝ ՀԷՑ-ը, «Գազպրոմ Արմենիան» կամ «Հայփոստը»:

Սակայն սրան զուգահեռ վեր են հանվել մի շարք խոշոր գնումներ այնպիսի ոլորտներում, որտեղ օբյեկտիվորեն գոյություն ունի մրցակցային միջավայր և պոտենցիալ մատակարարների լայն շրջանակ: Սա առաջին հերթին վերաբերում է միջոցառումների կազմակերպմանը, փրոդաքշնին, բեմական ձևավորմանը, դեկորացիաներին, տեխնիկական ուղեկցմանը և հանրային իրադարձություններին:

Արայիկ Հարությունյանի՝ վարչապետի աշխատակազմի ղեկավար նշանակվելուց հետո նկատելի կապալառուներից մեկը դարձավ «Բեքգրաունդ փրոդաքշնս» ընկերությունը: Նրա նշանակման պահից ի վեր աշխատակազմն այս ընկերության հետ կնքել է ընդհանուր առմամբ 415,3 միլիոն դրամի պայմանագրեր: Երեք պայմանագիր ձևակերպվել է մեկ անձից գնման ռեժիմով, ևս մեկը՝ հրատապ բաց մրցույթի ընթացակարգով:

Ամենացայտունն այն է, որ 2022 թվականին ընկերության հետ աշխատակազմի պայմանագրերի ընդհանուր գումարը կազմել է 145,8 միլիոն դրամ, իսկ արդեն 2023 թվականին միայն մեկ պայմանագիրը գերազանցել է նախորդ ամբողջ տարվա ծավալը և հասել 150 միլիոն դրամի:

Ընդ որում, «Բեքգրաունդ փրոդաքշնսը» աշխատում է ոչ միայն վարչապետի աշխատակազմի հետ: 2022-2024 թվականներին ընկերության հետ կնքվել է ավելի քան 4 միլիարդ դրամի 11 պետական պայմանագիր: Ամենախոշոր պայմանագրերը կապված են եղել ԿԳՄՍՆ-ի և ֆինանսների նախարարության հետ: 2023 թվականին ընկերությունը ստացել է մոտ 1,16 միլիարդ դրամ՝ Երևանում ծանրամարտի Եվրոպայի առաջնության կազմակերպման և սպասարկման համար, իսկ 2024 թվականին՝ մոտ 1,8 միլիարդ դրամ՝ ՎՁԵԲ Կառավարիչների խորհրդի տարեկան հանդիպման անցկացման կապակցությամբ:

armeps.am/ppcm/public/contracts

Պատվիրատու	Պայմանագրի ծածկագիրը	Ընտրված մասնակից	ՀՎՀՀ կոդ կամ համարժեք	Պայմանագրի կնքման ամսաթիվ	Գնման ընթացակարգ	Գնման առարկայի անվանում	Պայմանագրի ընդհանուր գումարը	Պայմանագրի գումարը առկա ֆինանսական միջոցներով	Հաշվարկային տնտեսում
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀՎԱ-ՔՕՄ-ՀՄԱԾՁԲ-19/1-1	Ափ ընդ Ափ Փրոդաքշն ՍՊԸ	02676654	10/05/2019	ՀՄԱ	Մշակութային միջոցառումների կազմակերպման և սպասարկման ծառայություններ	10998700	10998700	0
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀՎԱ-ՄԱ-ԾՁԲ-22/134	«Բեգրաունդ Փրոդաքշն» ՍՊԸ	02676654	07/09/2022	ՄԱ	միջոցառումների հետ կապված ծառայություններ	80183250	21530250	0
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀՎԱ-ՄԱ-ԾՁԲ-22/195	«Բեգրաունդ փրոդաքշն» ՍՊԸ	02676654	27/12/2022	ՄԱ	միջոցառումների կազմակերպման ծառայությունների	65616000	65616000	0
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀՎԱ-ՀԲՄԽԾՁԲ-23/3-1	«Բեգրաունդ Փրոդաքշն» ՍՊԸ	02676654	30/08/2023	ՀԲՄ	Միջոցառումների կազմակերպման ծառայություններ	150000000	73332125	0
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀՎԱ-ՄԱԾՁԲ-23/152	«Բեգրաունդ Փրոդաքշն» ՍՊԸ	02676654	20/12/2023	ՄԱ	Մշակութային միջոցառումների կազմակերպման ծառայություններ	119530000	119530000	0

Ընկերության հիմնադիրն ու տնօրենն է պրոդյուսեր Վազգեն Պողոսյանը:

https://anma.am/academy/%D5%A1%D5%BE%D5%A5%D5%AC%D5%AB%D5%B6/%D5%BE%D5%A1%D5%A6%D5%A3%D5%A5%D5%B6-%D5%BA%D5%B8%D5%B2%D5%B8%D5%BD%D5%B5%D5%A1%D5%B6

Նրա կենսագրությունը ցույց է տալիս կայուն կապ պետական և հասարակական խոշոր միջոցառումների կազմակերպման հետ: Տարբեր տարիների նա աշխատել է Հանրային հեռուստաընկերությունում, եղել է «Եվրատեսիլ» և «Մանկական Եվրատեսիլ» նախագծերի գործադիր պրոդյուսերը, մասնակցել է Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի միջոցառումների, Հռոմի Ֆրանցիսկոս Պապի այցի, Ֆրանկոֆոնիայի գագաթնաժողովի, «Մտքերի հայկական գագաթնաժողովի» և այլ խոշոր իրադարձությունների կազմակերպմանը: 2021 թվականի դեկտեմբերից մինչև 2022 թվականի փետրվարը Պողոսյանը զբաղեցրել է Հայաստանի նախագահի օգնականի պաշտոնը՝ նախագահական նախաձեռնությունների և միջոցառումների հարցերով:

https://hayeli.am/?p=713430&l=am

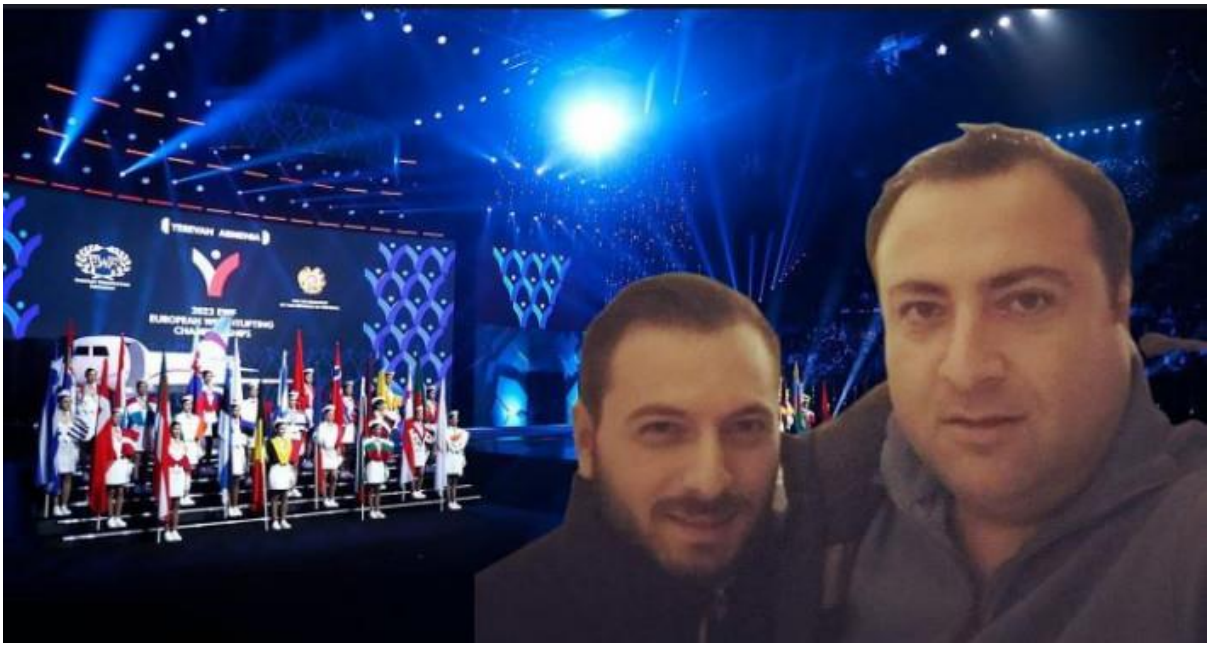

Ընդ որում, ըստ պետական ռեգիստրի տվյալների, ընկերության հիմնական բաժնեմասը՝ 81%-ը, պատկանում է ոչ թե Պողոսյանին, այլ ոմն Մարինե Ստեփանյանի:

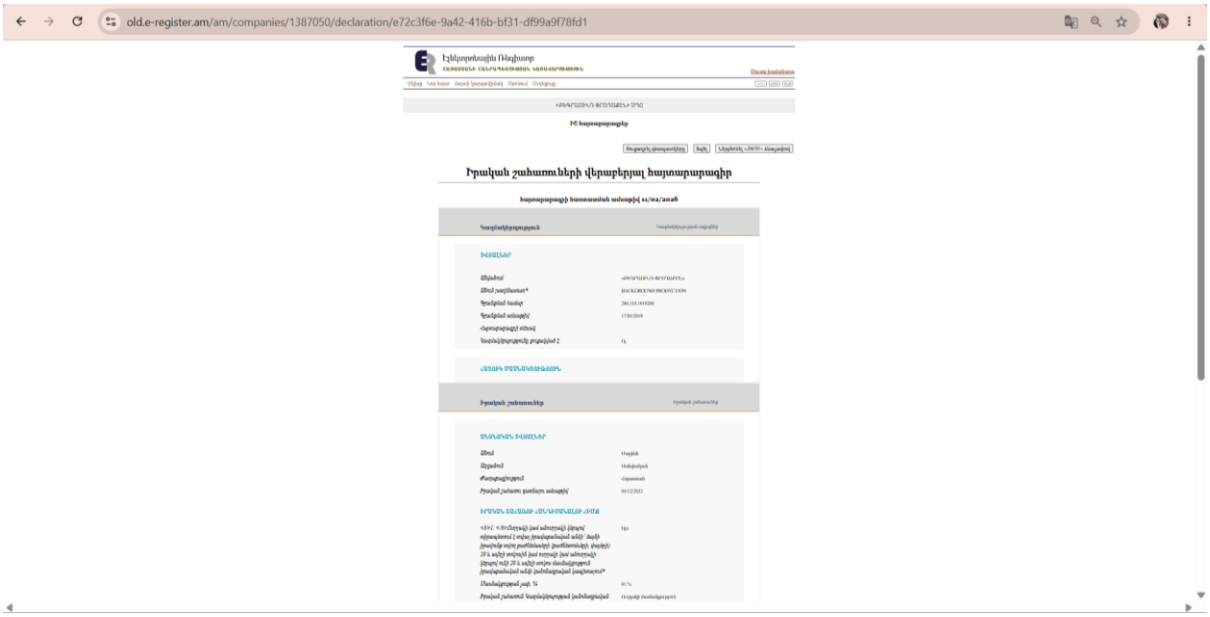

Մեկ անձից գնման ընթացակարգով վարչապետի աշխատակազմի մեկ այլ խոշոր պայմանագիր կնքվել է «Բրիջ» ընկերության հետ՝ շուրջ 35 միլիոն դրամի չափով: Վարչապետի

աշխատակազմում սա եզակի պայմանագիր էր, սակայն 2022 թվականից ի վեր ընկերությունն ակտիվորեն պատվերներ է ստանում պետական կառույցներից: Ընդհանուր առմամբ նրա հետ կնքվել է 31 համաձայնագիր: «Բրիջն» ամենասերտը համագործակցում է Երևանի քաղաքապետարանի հետ: Համայնքի հետ կնքված 12 պայմանագրերից միայն մեկն է կնքվել բաց մրցույթի միջոցով, իսկ մնացածը՝ գերազանցապես մեկ անձից գնման ռեժիմով: Ընկերությունն ակտիվորեն աշխատում է նաև ԿԳՄՍՆ-ի հետ, թեև այնտեղ ավելի հաճախ կիրառվում է մրցութային ընթացակարգը:

Միջոցառումների կազմակերպման ոլորտում վարչապետի աշխատակազմը համագործակցել է նաև «Սթեյջ Սթայլ» ընկերության հետ: Աշխատակազմի ղեկավարի պաշտոնում Հարությունյանի գտնվելու տարիներին նրա հետ կնքվել է երկու պայմանագիր՝ ընդհանուր 52,1 միլիոն դրամ գումարով: Ընկերությունը 2019 թվականից ի վեր պետական գնումների ակտիվ մասնակից է, ընդ որում՝ մեծամասնությամբ պայմանագրերը կնքվել են մեկ անձից գնման կամ հրատապ մեկ անձից գնման ռեժիմով:

«Սթեյջ Սթայլի» ամենանկատելի պայմանագրերի թվում են՝ 2019 թվականին Երևանի քաղաքապետարանի համար Հանրապետության հրապարակի ամանորյա ձևավորումը՝ 66,7 միլիոն դրամով, 2023 թվականին հրապարակի շատրվանային մասի դեկորացիան՝ 56,4 միլիոն դրամով, ինչպես նաև 2024 և 2025 թվականներին «Էրեբունի-Երևան» միջոցառումների ձևավորումը՝ համապատասխանաբար 40,1 միլիոն և 53 միլիոն դրամով: https://168.am/2025/11/08/2309305.html

Ընկերության տնօրեն և 56% բաժնեմասի սեփականատեր Բագրատ Դիվանյանը նախկինում վարչապետի կողմից պարգևատրվել է պատվոգրով՝ Համահայկական VII ամառային խաղերի կազմակերպման և անցկացման աշխատանքների համար: Այդ խաղերի կազմակերպչական կոմիտեի

կազմում էին, մասնավորապես, Տիգրան Ավինյանը և Արայիկ Հարությունյանը, ով այդ պահին զբաղեցնում էր ԿԳՄՍ նախարարի պաշտոնը:

Պետական միջոցառումների ոլորտում ևս մեկ խոշոր դերակատար է «Ֆաքտորի Փրոդաքշն»-ը, որը ղեկավարում է Ռուդիկ Տեր-Գալստյանը: Նա նույնպես կապված է մեդիա և փրոդաքշն միջավայրի հետ. անցյալում եղել է Առաջին ալիքի գլխավոր պրոդյուսերը և աշխատել է «Շարմ Հոլդինգ»-ում:

Ընկերությունը սկսել է ակտիվորեն մասնակցել պետական գնումներին 2018 թվականից և պայմանագրեր է կնքել Երևանի քաղաքապետարանի, արտաքին գործերի նախարարության և այլ գերատեսչությունների հետ: Առանձնակի ուշադրության է արժանի ԿԳՄՍՆ-ի կողմից տրամադրված շուրջ 750,2 միլիոն դրամի դրամաշնորհը՝ տեսալսողական բովանդակության արտադրության համար: Դրամաշնորհի տրամադրման պահին Արայիկ Հարությունյանն արդեն չէր գլխավորում նախարարությունը, սակայն ԿԳՄՍՆ-ն այդ ժամանակ ղեկավարում էր Վահրամ Դումանյանը, ով հետագայում նշանակվեց վարչապետի խորհրդական:

Հատկապես խոշոր պայմանագիր «Ֆաքտորի Փրոդաքշն»-ը ստացել է եվրոպական քաղաքական համայնքի 8-րդ գագաթնաժողովի բացման արարողության կազմակերպչական աշխատանքների համար՝ 1,656 միլիարդ դրամ: Բացի այդ, հենց այս ընկերությունն է 2019 թվականին՝ հրատապ մեկ անձից գնման ռեժիմով, կազմակերպել Քաղաքացու օրը:

Արայիկ Հարությունյանի՝ վարչապետի աշխատակազմի ղեկավար նշանակվելուց հետո աշխատակազմի համագործակցությունը «Ֆաքտորի Փրոդաքշն»-ի հետ նկատելիորեն ակտիվացել է: Այս շրջանում ընկերության հետ կնքվել է հինգ պայմանագիր, որոնցից երեքը՝ մեկ անձից գնման ռեժիմով, երկուսը՝ բաց մրցույթի միջոցով: Այդ պայմանագրերի ընդհանուր գումարը գերազանցել է 2,1 միլիարդ դրամը:

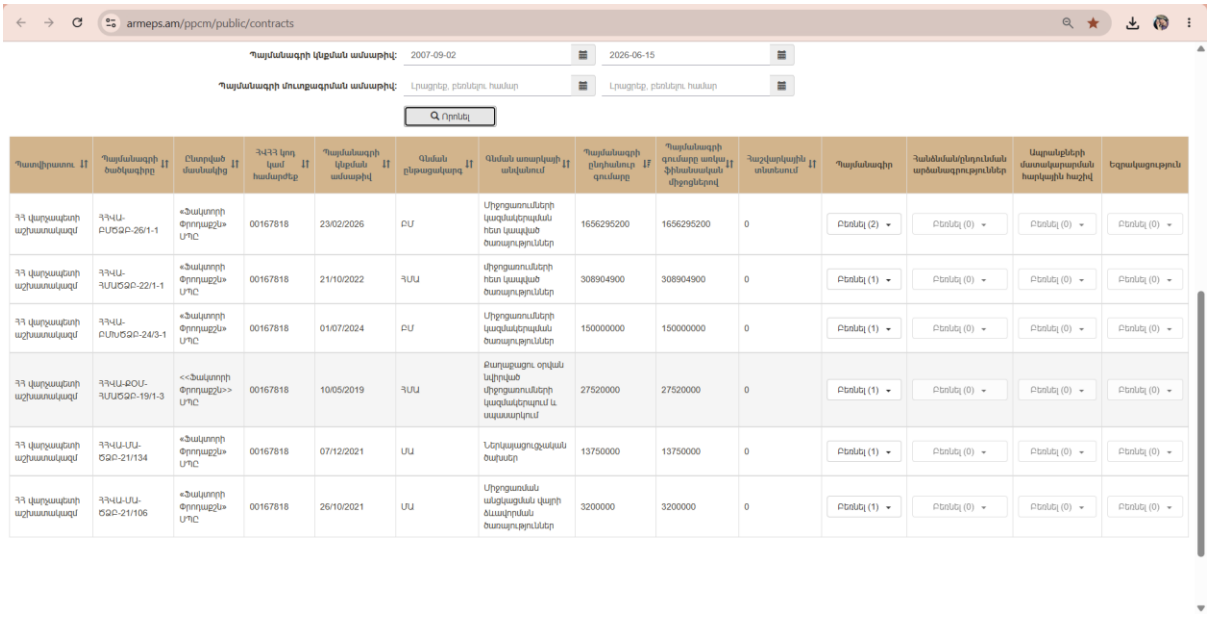
armeps.am/ppcm/public/contracts

Պայմանագրի կնքման ամսաթիվ: 2007-09-02 — 2026-06-15

Պայմանագրի մուտքագրման ամսաթիվ: Լրացրեք, բեռնեցու հասնար — Լրացրեք, բեռնեցու հասնար

Որոնել

Պատվիրատու	Պայմանագրի համարը	Ընտրված մասնակից	ՀՎՀՀ կոդ կամ հասցե	Պայմանագրի կնքման ամսաթիվ	Գնման ընթացակարգ	Գնման առարկայի անվանում	Պայմանագրի ընդհանուր գումարը	Պայմանագրի գումարը առանց ֆինանսական միջոցներով	Հաշվարկային տեսակում	Պայմանագիր	Հանձնման/ընդունման արձանագրություններ	Ապահովերի մատակարարման հարկային հաշիվ	Եզրակացություն
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ԲՄՏՁԲ-26/1-1	«Ֆակտորի Փրոդաքշն» ՍՊԸ	00167818	23/02/2026	ԲՄ	Միջոցառումների կազմակերպման հետ կապված ծառայություններ	1656295200	1656295200	0	Բեռնել (2)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ՀՄՄՏՁԲ-22/1-1	«Ֆակտորի Փրոդաքշն» ՍՊԸ	00167818	21/10/2022	ՀՄՄ	միջոցառումների հետ կապված ծառայություններ	308904900	308904900	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ԲՄՄՏՁԲ-24/3-1	«Ֆակտորի Փրոդաքշն» ՍՊԸ	00167818	01/07/2024	ԲՄ	Միջոցառումների կազմակերպման ծառայություններ	150000000	150000000	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ՔՕՄ-ՀՄՄՏՁԲ-19/1-3	<<Ֆակտորի Փրոդաքշն>> ՍՊԸ	00167818	10/05/2019	ՀՄՄ	Քաղաքացու օրվան նվիրված միջոցառումների կազմակերպում և սպասարկում	27520000	27520000	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ՍՄ-ԾՁԲ-21/134	«Ֆակտորի Փրոդաքշն» ՍՊԸ	00167818	07/12/2021	ՍՄ	Ներկայացուցչական ծախսեր	13750000	13750000	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ՍՄ-ԾՁԲ-21/106	«Ֆակտորի Փրոդաքշն» ՍՊԸ	00167818	26/10/2021	ՍՄ	Միջոցառման անցկացման վայրի ձևավորման ծառայություններ	3200000	3200000	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)

Վարչապետի աշխատակազմի խոշոր գնումների վերլուծությունը ցույց է տալիս բյուջետային պայմանագրերի կայուն կենտրոնացում այն ընկերությունների շուրջ, որոնք գործում են միջոցառումների կազմակերպման, հեռուստատեսային և բեմական փրոդաքշնի, դեկորացիաների ու հանրային իրադարձությունների ոլորտում: Խոսքը ոչ թե մեկ կապալառուի, այլ ընկերությունների մի խմբի մասին է, որոնք պարբերաբար խոշոր պետական պատվերներ են ստանում վարչապետի աշխատակազմից, Երևանի քաղաքապետարանից, ԿԳՄՍՆ-ից, ֆինանսների նախարարությունից և այլ գերատեսչություններից: Այսպիսով, Հարությունյանը հոսքագծի վրա է դրել ժողովրդի համար «տեսարանների» արտադրությունը, որին նա միևնույն ժամանակ զրկում է ազգային գաղափարից, պատմական հիշողությունից և ապագայից՝ ի շահ ԱՄՆ-ի:

Այս կապալառուների՝ անձամբ Արայիկ Հարությունյանի հետ կապի ուղղակի ապացույցներ այս փուլում չեն հայտնաբերվել: Սակայն նկատվում է մեկ այլ օրինաչափություն: Խոշոր պայմանագրերի զգալի մասը բաժին է ընկնում իվենթ, մեդիա և փրոդաքշն միջավայրի ընկերություններին, այսինքն՝ նույն հանրային-հաղորդակցային էկոհամակարգին, որն արդեն իսկ նկատելի էր աշխատակազմի կադրային շրջապատի վերլուծության ժամանակ:

Այլ խոսքով, աշխատակազմի կադրային և գնումների տրամաբանությունը մասնակիորեն համընկնում են: Իշխանության շուրջ կենտրոնանում են ոչ միայն միջազգային ծրագրերի ու հաղորդակցության փորձ ունեցող կառավարիչները, այլև այն կապալառուները, որոնք ապահովում են պետության հանրային ցուցափեղկը՝ միջոցառումները, գագաթնաժողովները, տոները, արարողությունները և հեռուստատեսային բովանդակությունը:

Հյուրընկալության մատակարարները

Եթե նախորդ բաժնում խոսքը պետական միջոցառումների, համաժողովների և հանրային արարողությունների անցկացումն ապահովող կապալառուների մասին էր, ապա վարչապետի աշխատակազմի ներկայացուցչական ծախսերի ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս բացահայտել մշտական մատակարարների ևս մեկ խումբ:

Խոսքը սննդի կազմակերպման, պաշտոնական միջոցառումների քեյթերինգային սպասարկման և ներկայացուցչական այլ ծառայությունների մասին է, որոնց ուղղությամբ վարչապետի աշխատակազմն ամեն տարի բյուջետային միջոցներ է հատկացնում:

Նման մատակարարներից է «ԲԼԻԶԱՐԴ» ընկերությունը, որը մասնագիտացած է քեյթերինգային ծառայությունների և միջոցառումների սպասարկման ոլորտում: 2020 թվականի սեպտեմբերի վերջից մինչ օրս վարչապետի աշխատակազմն ընկերության հետ կնքել է 10 պայմանագիր՝ ընդհանուր 17,45 միլիոն դրամ գումարով:

Ամենահետաքրքիրը համագործակցության դինամիկան է: Ի սկզբանե խոսքը գերազանցապես սննդի կազմակերպման մասին էր, ընդ որում՝ պայմանագրերի գումարները համեմատաբար փոքր էին: Սակայն սկսած 2022 թվականից՝ ընկերությունը սկսեց պարբերաբար ներգրավվել ներկայացուցչական ծառայությունների մատուցման համար, իսկ պայմանագրերի արժեքը

սկսեց կայուն կերպով աճել: Ամենախոշոր պայմանագրերը կնքվել են 2022 և 2024 թվականներին:

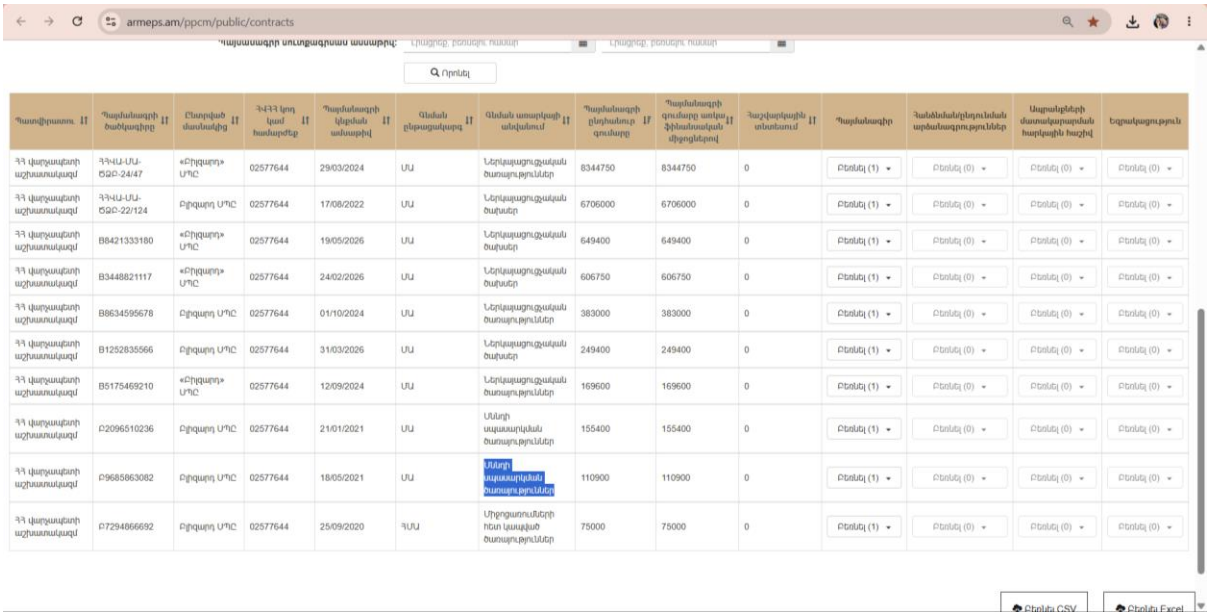
armeps.am/ppcm/public/contracts

Որոնել

Գործընթաց	Պայմանագրի համարը	Ընտրված մասնակից	ՀՎՀՀ կամ կամ հարկային	Պայմանագրի կնքման ամսաթիվ	Գնման ընթացակարգ	Գնման առարկայի անվանում	Պայմանագրի ընդհանուր գումարը	Պայմանագրի գումարը ներառյալ ֆիզիկական միջոցներով	Հաշվարկային տեսակում	Պայմանագիր	Հանձնմանընդունման արձանագրություններ	Ապրանքների մատակարարման հարկային հաշիվ	Եզրակացություն
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ՍՍ-ԾՁԲ-24/47	«Բիզզարդ» ՍՊԸ	02577644	29/03/2024	ՍՍ	Ներկայացուցչական ծառայություններ	8344750	8344750	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	ՀՀԿԱ-ՍՍ-ԾՁԲ-22/124	Բիզզարդ ՍՊԸ	02577644	17/08/2022	ՍՍ	Ներկայացուցչական ծախսեր	6706000	6706000	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	B8421333180	«Բիզզարդ» ՍՊԸ	02577644	19/05/2026	ՍՍ	Ներկայացուցչական ծախսեր	649400	649400	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	B3448821117	«Բիզզարդ» ՍՊԸ	02577644	24/02/2026	ՍՍ	Ներկայացուցչական ծախսեր	606750	606750	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	B8634595678	Բիզզարդ ՍՊԸ	02577644	01/10/2024	ՍՍ	Ներկայացուցչական ծառայություններ	383000	383000	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	B1252835566	Բիզզարդ ՍՊԸ	02577644	31/03/2026	ՍՍ	Ներկայացուցչական ծախսեր	249400	249400	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	B5175469210	«Բիզզարդ» ՍՊԸ	02577644	12/09/2024	ՍՍ	Ներկայացուցչական ծառայություններ	169600	169600	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	P2096510236	Բիզզարդ ՍՊԸ	02577644	21/01/2021	ՍՍ	Սննդի սպասարկման ծառայություններ	155400	155400	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	P9685863082	Բիզզարդ ՍՊԸ	02577644	18/05/2021	ՍՍ	Սննդի սպասարկման ծառայություններ	110900	110900	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)
ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	P7294666692	Բիզզարդ ՍՊԸ	02577644	25/09/2020	ՊՍՍ	Միջոցառումների հետ կապված ծառայություններ	75000	75000	0	Բեռնել (1)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)	Բեռնել (0)

Բեռնել CSV Բեռնել Excel

Վարչապետի աշխատակազմի մեկ այլ մշտական կապալառու է «Հայր և որդի Երեմյաններ» ընկերությունը՝ Դավիթ Երեմյանի գլխավորությամբ, ում հայկական լրատվամիջոցները կոչել են «սիրելի օլիգարխ», այսինքն՝ գործող իշխանությանը ռեստորանային բիզնեսի ամենամոտ ներկայացուցիչներից մեկը:

Եթե իշխանափոխությունից հետո առաջին տարիներին վարչապետի աշխատակազմի համագործակցությունն ընկերության հետ կրում էր դրվագային բնույթ, ապա Արայիկ Հարությունյանի՝ աշխատակազմի ղեկավար նշանակվելուց հետո դրա ինտենսիվությունը նկատելիորեն աճել է:

Ընդհանուր առմամբ, ընկերության հետ կնքվել է ներկայացուցչական ծառայությունների մատուցման 25 պայմանագիր՝ ավելի քան 10,1 միլիոն դրամ գումարով: Միայն 2026 թվականի ընթացքում վարչապետի աշխատակազմն արդեն իսկ նրա հետ ստորագրել է վեց պայմանագիր՝ ավելի քան 2,17 միլիոն դրամ գումարով:

Համեմատության համար նշենք, որ մինչև Հարությունյանի նշանակումը համագործակցության ծավալն էապես ավելի համեստ էր. 2018 թվականին կնքվել էր մեկ պայմանագիր՝ շուրջ 1,75 միլիոն դրամի, 2019 թվականին՝ մեկ պայմանագիր՝ մինչև 1,7 միլիոն դրամի, իսկ 2020 թվականին՝ մեկ պայմանագիր՝ խորհրդանշական շուրջ 17 հազար դրամ գումարով:

Ինքնին սննդի կազմակերպման և ներկայացուցչական ծառայությունների պայմանագրերը արտառոց բան չեն վարչապետի աշխատակազմի համար: Սակայն ուշադրություն է գրավում պատվերների կայուն կենտրոնացման միտումը կապալառուների սահմանափակ շրջանակի մոտ, որոնց հետ համագործակցությունն ակնհայտորեն ակտիվացել է հենց Արայիկ Հարությունյանի՝ աշխատակազմի ղեկավարի պաշտոնը ստանձնելուց հետո:

Պետության օտարերկրյա փաստաբանները՝ միլիոնավոր դոլարներով

Եթե նախորդ գնումները կապված էին միջոցառումների կազմակերպման, ներկայացուցչական ծախսերի և կառավարության հանրային գործունեության ապահովման հետ, ապա առանձին կատեգորիա են կազմում միջազգային դատական վեճերի իրավաբանական ուղեկցման պայմանագրերը:

Այստեղ խոսքն արդեն ոչ թե միլիոնավոր դրամների, այլ արտարժույթով բազմամիլիոնանոց պարտավորությունների մասին է, որոնք կապված են միջազգային դատարաններում և արբիտրաժներում Հայաստանի Հանրապետության շահերի պաշտպանության հետ:

Նման կապալառուներից է դարձել «Eversheds Sutherland LLP» միջազգային իրավաբանական ընկերությունը, որը ներգրավվել է իսպանական դատարաններում Հայաստանի շահերը ներկայացնելու համար: 18,45 միլիոն դրամ արժողությամբ պայմանագիրը կապված է «Հյուսիս-Հարավ» ավտոմայրուղու շինարարության շուրջ ծագած վեճի հետ և վերաբերում է ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ու իսպանական «Corsan Corviam Construcción S.A.» ընկերության միջև ընթացող քննությանը:

Ինչո՞ւ է Հարությունյանին և նրա շեֆերին պետք «Հյուսիս-Հարավ» նախագիծը, եթե նրանք ի շահ Թուրքիայի և Ադրբեջանի առաջ են մղում «Արևմուտք-Արևելք» միջանցքը:

Այնուամենայնիվ, զգալիորեն ավելի մեծ ծախսեր կապված են վարչապետի աշխատակազմի և ներդրումային արբիտրաժներում մասնագիտացած ամերիկյան «Foley Hoag LLP» միջազգային իրավաբանական ֆիրմայի համագործակցության հետ:

2021 թվականից ընկերությունը ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետության շահերը մի շարք առավել կարևոր միջազգային վեճերում: 2021 թվականի հունիսին ֆիրման վարձվել է Ներդրումային վեճերի կարգավորման միջազգային կենտրոնում «Sanitek S.a.r.l.-ն և այլք ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության» գործը վարելու համար: Ֆիքսված հոնորարի չափը կազմել է 1,15 միլիոն ԱՄՆ դոլար:

2025–2026 թվականներին նոր պայմանագիր է կնքվել «Foley Hoag LLP»-ի հետ՝ Ստոկհոլմի Առևտրի պալատի Արբիտրաժային ինստիտուտում քննվող «Liormand Holdings Limited-ը, Սամվել Կարապետյանը և այլք ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության» գործով Հայաստանի շահերը ներկայացնելու համար:

Այս քննությունը կապված է Էներգետիկ խարտիայի պայմանագրի շրջանակներում ներկայացված պահանջների հետ և վերաբերում է «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ընկերության շուրջ ծագած վեճին: Պայմանագրով իրավաբանական ծառայությունների առավելագույն արժեքը կարող է հասնել մինչև 3,25 միլիոն ԱՄՆ դոլարի՝ կախված արբիտրաժային գործընթացի տևողությունից և փուլից:

Այսպիսով, վարչապետի աշխատակազմի՝ «Foley Hoag LLP»-ի հետ հայտնի պայմանագրերի ընդհանուր արժեքն արդեն իսկ գերազանցում է 4,4 միլիոն ԱՄՆ դոլարը, իսկ հնարավոր լրացուցիչ ծախսերի հաշվառմամբ կարող է էլ ավելի բարձր լինել:

Միջազգային իրավաբանական ֆիրմաների և հայաստանյան իշխանության ներկայացուցիչների միջև փոխկապակցվածության ուղղակի նշաններ չեն հայտնաբերվել: Դրա հետ մեկտեղ ուշադրություն է գրավում մեկ այլ միտում. վարչապետի աշխատակազմն աստիճանաբար դառնում է կառավարման կենտրոն ոչ միայն ներքին վարչական գործընթացների, այլև թանկարժեք միջազգային դատական վեճերի համար, որոնց իրավաբանական ուղեկցման արժեքը չափվում է արդեն ոչ թե միլիոնավոր դրամներով, այլ միլիոնավոր դոլարներով:

Իշխանություն և փող. ի՞նչ է տեղի ունեցել Արայիկ Հարությունյանի ֆինանսների հետ 2018 թվականից հետո

Կադրային քաղաքականության, գնումների և կապալառուների համակարգի վերլուծությունը թույլ է տալիս գնահատել այն ազդեցության մասշտաբները, որոնք Արայիկ Հարությունյանը ստացել է վարչապետի աշխատակազմ տեղափոխվելուց հետո:

Սակայն պաշտոնյայի ցանկացած կենսագրություն ենթադրում է ևս մեկ կարևոր հարց. ինչպե՞ս է փոխվել նրա սեփական ֆինանսական դրությունը իշխանության մեջ գտնվելու տարիներին:

Դրան պատասխանելու համար վերլուծվել են Արայիկ Հարությունյանի հայտարարագրերը պետական պաշտոններում նրա աշխատանքի ամբողջ ժամանակահատվածի համար:

2018 թվականին, ՀՀ կրթության և գիտության նախարար նշանակվելուց հետո, նրա համախառն եկամուտը կազմել է 7,7 միլիոն դրամ: Եկամտի հիմնական աղբյուրներն են եղել աշխատավարձը և ստացված վարկային միջոցները: Տարեվերջին դրամական միջոցների ծավալը կազմում էր շուրջ 1,4 միլիոն դրամ բանկային հաշիվներին և 230 հազար դրամ՝ կանխիկ:

Հաջորդող տարիներին պաշտոնյայի եկամուտները շարունակել են աճել: 2019 թվականին դրանք հասել են 17 միլիոն դրամի, իսկ 2020 թվականին ավելացել են՝ հասնելով 20,9 միլիոն դրամի: Միաժամանակ աճել են նաև խնայողությունները: Եթե 2018 թվականի վերջին հաշիվներին կար 1,43 միլիոն դրամ, ապա 2020 թվականի վերջին այդ ցուցանիշը հասել է 11,4 միլիոն դրամի:

Զգալի փոփոխություններ են արձանագրվել 2021 թվականին: Ըստ հայտարարագրի՝ Հարությունյանը բնակարան ձեռք բերելու համար «Հայէկոնոմբանկ» ԲԲԸ-ից ստացել է 28,1 միլիոն դրամի հիփոթեքային վարկ: Տարեվերջի դրությամբ վարկի գծով պարտքի մնացորդը կազմել է 27,99 միլիոն դրամ: Նույն տարում հայտարարագրում հայտնվել է գրառում «Ջերմուկ Գրուպ» ՓԲԸ-ի հետ 7,22 միլիոն դրամի չափով ֆինանսական հարաբերությունների մասին: Այս գործարքի բնույթը փաստաթղթերում չի բացահայտվում:

Առանձնակի ուշադրության է արժանի պաշտոնյայի գույքային դրության դինամիկան: Ըստ հայտարարագրերի՝ իշխանության գալու առաջին տարիներին Արայիկ Հարությունյանը չի հայտարարագրել անշարժ գույք և տրանսպորտային միջոցներ: Այդ շրջանի հիմնական արդյունքը եղել է դրամական միջոցների կուտակումը:

Անշարժ գույքի առաջին ձեռքբերումը արձանագրվել է 2022 թվականի օգոստոսի 10-ին, երբ Հարությունյանը Կոտայքի մարզի Նաիրի համայնքում ձեռք է բերել 8,32 միլիոն դրամ արժողությամբ հողամաս:

2024 թվականին տեղի է ունեցել գույքային պորտֆելի հետագա ընդլայնում: Մարտին Տավուշի մարզի Իջևան համայնքում ձեռք է բերվել 1,21 միլիոն դրամ արժողությամբ հողամաս, իսկ 2024 թվականի դեկտեմբերի 3-ին «Ջերմուկ Գրուպ» ՓԲԸ-ից ձեռք է բերվել բնակարան Երևանում՝ 36,32 միլիոն դրամ արժողությամբ:

Այսպիսով, 2024 թվականի վերջի դրությամբ Արայիկ Հարությունյանը հանդիսանում էր ընդհանուր ավելի քան 45 միլիոն դրամ արժողությամբ երեք անշարժ գույքի միանձնյա սեփականատեր:

2024 թվականի արդյունքներով պաշտոնյայի համախառն եկամուտը կազմել է 26,77 միլիոն դրամ: Եկամտի հիմնական աղբյուր է մնացել վարչապետի աշխատակազմի ղեկավարի աշխատավարձը, որը կազմել է 23,8 միլիոն դրամ: Եվս 2,96 միլիոն դրամ ստացվել է ֆինանսների նախարարությունից՝ հիփոթեքային վարկի գծով եկամտահարկի վերադարձի ծրագրի շրջանակներում:

2024 թվականի վերջին Հարությունյանի բանկային հաշիվներին եղել է 11,51 միլիոն դրամ, կանխիկ դրամական միջոցները կազմել են 70 հազար դրամ: Հիփոթեքային պարտքի մնացորդը կազմել է 27,42 միլիոն դրամ: Տարվա ընթացքում վարկային պարտավորությունների մարմանն է ուղղվել շուրջ 3,7 միլիոն դրամ:

Առանձնահատուկ հետաքրքրություն է ներկայացնում «Ջերմուկ Գրուպ» ՓԲԸ-ի հետ ֆինանսական հարաբերությունների միջև կապը, որն առաջին անգամ արտացոլվել էր 2021 թվականի հայտարարագրում՝ 7,22 միլիոն դրամի չափով, և դրան հաջորդած՝ 2024 թվականին նույն ընկերությունից ավելի քան 36 միլիոն դրամ արժողությամբ բնակարանի ձեռքբերումը: 2024 թվականի հայտարարագրում նշված պարտավորությունն արդեն բացակայում է:

Բացի այդ, 2024 թվականի հայտարարագրում արտացոլված է 5,46 միլիոն դրամի չափով միանվագ ծախս, որի նպատակը հրապարակված փաստաթղթերում չի բացահայտվում:

Այսպիսով, պետական պաշտոններ զբաղեցնելու ժամանակահատվածում Արայիկ Հարությունյանն անցել է ուղի՝ սեփական անշարժ գույք չհայտարարագրած պաշտոնյայից մինչև մի քանի անշարժ գույքի սեփականատեր: Միաժամանակ նկատվել է նրա պաշտոնական եկամուտների, դրամական խնայողությունների և գույքային ակտիվների կայուն աճ:

https://168.am/2019/04/06/1105261.html

https://armlur.am/1179317/

https://oragir.news/hy/material/2025/07/23/164109

https://168.am/2025/06/11/2228434.html

Հեռուստատեսային գովազդը, պետությունը և Հարությունյանի ընտանիքը

2021 թվականից հետո Արայիկ Հարությունյանի քաղաքական ազդեցության աճը զուգորդվեց ոչ միայն նրա սեփական գույքային դրության փոփոխություններով: Պետական համակարգում նրա դիրքերի ուժեղացմանը զուգընթաց՝ հանրային տիրույթում էլ ավելի հաճախ սկսեցին հայտնվել հարցեր, որոնք կապված էին նրա մերձավոր շրջապատի և հարազատների գործունեության հետ:

Այս համատեքստում ամենանկատելին դարձավ հեռուստատեսային գովազդի շուկայի շուրջ ծավալված պատմությունը, որտեղ Հարությունյանի ազգանունը կապվեց պետության մասնակցությամբ ստեղծված առանցքային կառույցներից մեկի հետ:

Նկարում՝ Արման և Արայիկ Հարությունյանները

Հանրության ուշադրության առիթ հանդիսացավ «Մեդիա Հաուս Արմենիա» ընկերության գործունեությունը, որը ստեղծվել էր 2020 թվականին՝ հեռուստատեսային գովազդի շուկայի լայնամասշտաբ վերակազմակերպման շրջանում:

Հենց այդ ժամանակահատվածում Հանրային հեռուստաընկերությունը կոմերցիոն գովազդ տեղադրելու իրավունք ստացավ և միևնույն ժամանակ դարձավ գովազդային ժամանակի կենտրոնացված վաճառքի համար ստեղծված նոր կառույցի համասեփականատերը: Բաց աղբյուրների տվյալներով՝ ընկերության 50%-ը պատկանում է Հանրային հեռուստաընկերությանը, իսկ մնացած 50%-ը գտնվում է շուկայի մասնավոր մասնակցի ձեռքում:

Առանձնակի ուշադրություն գրավեց այն փաստը, որ ընկերության հիմնադրման պահից ի վեր դրա ֆինանսական տնօրենն է Արման Հարությունյանը՝ վարչապետի աշխատակազմի ղեկավարի եղբայրը:

Ինքը՝ Արման Հարությունյանը, պնդում է, որ ընկերություն է եկել արդեն դրա ստեղծումից հետո և չի մասնակցել դրա հիմնադրման, սեփականության կառուցվածքի կամ մասնակիցների միջև բաժնեմասերի բաշխման վերաբերյալ որոշումների կայացմանը:

Այնուամենայնիվ, նման դասավորության առաջացումն անխուսափելիորեն հարցեր հարուցեց մասնագիտական և մեդիա միջավայրում: Ընկերությունը փաստացի դարձավ հեռուստատեսային գովազդի առանցքային օպերատորներից մեկը, իսկ դրա ղեկավար պաշտոններից մեկը զբաղեցրեց երկրի ամենաազդեցիկ պաշտոնյաներից մեկի մերձավոր ազգականը:

Ըստ այն տվյալների, որոնք Հանրային հեռուստաընկերությունը տրամադրել է Media.am պորտալին, երեք տարվա ընթացքում հեռուստաալիքը կոմերցիոն գովազդի տեղադրումից ստացել է 1,361 միլիարդ դրամ՝ ներառյալ ԱԱՀ-ն.

• 2020 թվական — 154,2 միլիոն դրամ,

• 2021 թվական — 517,8 միլիոն դրամ,

• 2022 թվական — 689 միլիոն դրամ:

Զուգահեռաբար, Արման Հարությունյանն ակտիվորեն մասնակցել է հասարակական-քաղաքական կյանքին: 2018 թվականից նա հանդիսանում է Երևանի ավագանու «Իմ քայլը» խմբակցության անդամ, ինչպես նաև գլխավորել է «Արտաքին գովազդի խորհուրդ» հասարակական կազմակերպությունը:

Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողով ներկայացված հայտարարագրի համաձայն՝ նրա հիմնական աշխատատեղն է «Մեդիա Հաուս Արմենիա» ՍՊԸ-ն, որտեղ նա մեկ տարվա կտրվածքով հայտարարագրել է ավելի քան 9 միլիոն դրամի եկամուտ:

Լրացուցիչ հետաքրքրություն է ներկայացնում ընտանիքի շրջապատը: Արման Հարությունյանի կինը՝ Նինա Շահբազյանը, աշխատում է իշխող «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության պատգամավոր Խաչատուր Սուքիասյանի ընտանիքին պատկանող «Հայէկոնոմբանկում», որտեղ զբաղեցնում է ղեկավար պաշտոն:

Ձևականորեն թվարկված փաստերից և ոչ մեկն ինքնին չի վկայում օրենքի խախտման մասին: Սակայն մի քանի հանգամանքների համադրությունը՝ պետության մասնակցությունը գովազդային օպերատորում, երկրի ամենաազդեցիկ պաշտոնյաներից մեկի եղբոր աշխատանքը ընկերության ղեկավարության մեջ, ինչպես նաև իշխող թիմի ներկայացուցիչների ներկայությունը հարակից կառույցներում, ստեղծել է մի իրավիճակ, որն անխուսափելիորեն գրավել է լրագրողների ուշադրությունը և դարձել քննարկումների առարկա՝ շահերի հնարավոր բախման վերաբերյալ:

Այս պատմությանը առանձնահատուկ զգայունություն է հաղորդում հայաստանյան քաղաքական համատեքստը: Մինչև 2018 թվականը հեռուստատեսային գովազդի շուկան ավանդաբար կապում էին PanArmenian Media Group-ի հետ, որը հանրային կարծիքն ասոցացնում էր նախկին նախագահ Սերժ

Սարգսյանի ընտանիքի հետ՝ նրա փեսայի՝ Միքայել Մինասյանի միջոցով: Իշխանափոխությունից հետո ազդեցության նախկին համակարգը կազմաքանդվեց, սակայն քաղաքականության, մեդիայի և գովազդային շուկայի փոխկապակցվածության վերաբերյալ հարցերը պահպանվեցին նաև նոր իշխանության օրոք:

https://civilnet.am/hy/news/746498

Վերջաբանի փոխարեն

Այս հետաքննությունը ոչ այնքան կոռուպցիայի, որքան իշխանության մասին է:

Իրականացված վերլուծությունը չի հաստատում Արայիկ Հարությունյանի՝ որպես պատահական քաղաքական գործչի կամ պաշտոնյայի կերպարը, ով իշխանության մեջ է հայտնվել հանգամանքների բերումով: Ընդհակառակը, խոսքը մի մարդու մասին է, ով երկար տարիներ հետևողականորեն շարժվել է դեպի որոշումների կայացման կենտրոն, իսկ այսօր զբաղեցնում է երկրի կառավարման համակարգի առանցքային տեղերից մեկը:

Եվ, հնարավոր է, նրա քննադատների գլխավոր սխալը հենց այն էր, որ նրանք թերագնահատում էին Արայիկ Հարությունյանին:

Մինչդեռ նա ոչ թե պարզապես համակարգի մի մասն է, այլ այն մարդկանցից մեկը, ովքեր մասնակցել են Հայաստանում գործող իշխանության մոդելի, դրա կադրային սկզբունքների և քաղաքական օրակարգի ձևավորմանը:

Եվ եթե Արայիկ Հարությունյանի պատմությունը որևէ բան սովորեցնում է, ապա առաջին հերթին այն, որ իրական իշխանությունը հեռու է միշտ տեսանելի լինելուց: